

دفتر کمیساریای عالی
حقوق بشر
سازمان ملل متحد

سوالات رایج در مورد حق بر توسعه

گزاره برگ شماره ۳۷

سازمان ملل متحد

نیویورک و ژنو، ۲۰۱۶

یادداشت

تعاریف به کار گرفته شده در این اثر و مطالب ارائه شده در آن به هیچ وجه بیانگر نظرات دبیرخانه سازمان ملل متحد پیرامون وضعیت حقوقی هیچ کشور، سرزمین، شهر یا ناحیه و یا در رابطه با تعیین حدود مرزها یا سرحدات آنها نیست.

نمادهای اسناد سازمان ملل متحد از حروف بزرگ و ارقام تشکیل شده است. اشاره به چنین نمادی بیانگر ارجاع به سند سازمان ملل متحد است.

اعلامیه حق بر توسعه

این مطلب به مناسبت سی امین سالگرد تصویب اعلامیه حق بر توسعه در سال ۱۹۸۶ منتشر شده است و بخشی از تلاش‌های مداوم دفتر کمیساریای عالی حقوق بشر با هدف ارتقای دانش و ادراک در خصوص حق بر توسعه و اجرای موثر آن است.

فهرست

- ۱.....مقدمه
- ۲.....پرسش اول: حق بر توسعه چیست؟
- ۳.....پرسش دوم: چه کسانی نسبت به حق بر توسعه دارای حق و تکلیف هستند؟
- ۴.....پرسش سوم: وضعیت حق بر توسعه در حقوق بین الملل چگونه است؟
- ۸.....پرسش چهارم: آیا حق بر توسعه قابل پیگیری قضایی است؟
- ۹.....پرسش پنجم: ارتباط میان حق بر توسعه و سایر حقوق بشر چیست؟
- ۱۰.....پرسش ششم: تفاوت میان حق بر توسعه و رویکرد مبتنی بر حقوق بشر به توسعه چیست؟
- ۱۱.....پرسش هفتم: نقش همکاری های بین المللی در حق بر توسعه چیست؟
- ۱۲.....پرسش هشتم: ارتباط میان حق بر توسعه و حکمرانی جهانی چیست؟
- ۱۳.....پرسش نهم: ارتباط میان حق بر توسعه و توسعه پایدار چیست؟
- ۱۳.....پرسش دهم: اهمیت حق بر توسعه در زمینه دستورکار ۲۰۳۰، اهداف توسعه پایدار و روندهای مرتبط با آن چیست؟
- ۱۵.....پرسش یازدهم: از طریق چه راه های دیگری حق بر توسعه به زمینه توسعه معاصر ارتباط دارد؟
- ۱۶.....پرسش دوازدهم: نقش سازمان ملل متحد و دفتر کمیساریای عالی حقوق بشر در رابطه با حق بر توسعه چیست؟
- ۱۸.....پرسش سیزدهم: چالشهای اصلی تحقق حق بر توسعه چیست؟
- ۱۹.....پرسش چهاردهم: حق بر توسعه چگونه میتواند اجرا شده و مورد نظارت واقع شود؟
- ۲۲.....ضمیمه اول
- ۲۷.....ضمیمه دو
- ۲۷.....عناصر کلیدی اعلامیه حق بر توسعه

مقدمه

در ۴ دسامبر ۱۹۸۶، مجمع عمومی سازمان ملل متحد اعلامیه حق بر توسعه^۱ را تصویب کرد. مجمع با این کار تعدادی از اصول اساسی بیان شده در منشور ملل متحد و اعلامیه جهانی حقوق بشر را مورد تایید قرار داد. اصولی چون: صلح و امنیت بین المللی، همکاری بین المللی برای توسعه، شناسایی این که تمامی ابنای بشر آزاد و با حقوق و کرامت برابر به دنیا می آیند و حق بر زندگی استاندارد و کافی برای رفاهشان دارند، حق تعیین سرنوشت مردم و حق بر نظم اجتماعی و بین المللی که در آن حقوق و آزادی های اعلام شده در اعلامیه جهانی حقوق بشر بتواند به طور کامل برای تمامی مردم در همه جا و بدون تبعیض تحقق یابند. مجمع عمومی از طریق این اعلامیه توسعه را روندی جامع، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی شناسایی کرد که هدف آن بهبود مداوم رفاه تمامی افراد و مردم، براساس مشارکت آنها در توسعه و تقسیم منصفانه منافع آن است.

برداشت های مختلف از اصطلاحات "توسعه" و "حق بر توسعه" منجر به تاخیر در اجرای حق بر توسعه گشته است. از نظر تاریخی، توسعه به عنوان روندی دانسته شده که به طور عمده اقتصادی است و از طریق رشد تولید ناخالص ملی قابل اندازه گیری است. این برداشت هم چنان اساس مدل غالب اقتصادی در دنیا است. با این حال مزایای رشد اقتصادی در نیمه دوم قرن بیستم به طور عادلانه میان ملت ها، مردم و افراد تقسیم نشد و این نابرابری به طور فزاینده ای موضوع بحث، انتقاد و ناآرامی های اجتماعی بوده است. فقر رو به افزایش، نابرابری های در حال رشد و بحران های بی سابقه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، سیاسی، محیط زیستی و آب و هوا، امروزه بیش از پیش حق بر توسعه را پر رنگ میکند. حق بر توسعه با تاکید بر توسعه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی با حضور مردم در محوریت آن، رویکردی متعادل تر ارائه می دهد.

باوجود ارتباط زیاد با بزرگ ترین چالش هایی که پیش روی جوامع و جامعه بین المللی قرار می گیرد، وعده حق بر توسعه هم چنان تحقق نیافته باقی مانده است. در واقع در طول سالیان، حرکت برای عملی ساختن اعلامیه با سوتفاهم، انتقاد و حتی عدم پذیرش تضعیف شده است. هدف از نگارش گزاره برگ پیش رو ساده تر کردن درک حق بر توسعه و پاسخ به تعدادی از رایج ترین سوالات در خصوص این حق اساسی بشری کمتر درک شده، است. با این که چنین فرض می شود که خوانندگان اطلاعات اساسی در مورد حقوق بشر را از قبل دارند، این گزاره برگ برای دسترسی مخاطب عام در نظر گرفته شده است.

^۱. قطعنامه ۴۱/۱۲۸، پیوست. (هم چنین به پیوست ۱ نگاه کنید).

پرسش اول: حق بر توسعه چیست؟

ماده ۱ اعلامیه بیان می دارد که حق بر توسعه " حق بشری غیر قابل سلب است که به موجب آن هر فرد بشر و تمامی مردم، حق مشارکت در، و مساعدت به توسعه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی که در آن تمامی حقوق بشر و آزادی های اساسی به طور کامل قابل تحقق باشد، و منتفع شدن از این توسعه را دارند. حق بشری بر توسعه بر تحقق کامل حق مردم به تعیین سرنوشت اشاره دارد. حق تعیین سرنوشت با توجه به مقررات هر دو میثاق جهانی حقوق بشر، اعمال حق غیرقابل انکار مردم بر حاکمیت تام ثروت و منابع ملی آنهاست."

نقطه شروع فهم حق بر توسعه، آن طور که در اعلامیه بیان شده و در قطعنامه های بعدی سازمان ملل متحد مورد تایید قرار گرفته، این است که حق بر توسعه با سایر حقوق بشر در یک راستا قرار دارد. حق بر توسعه نه حقی برتر^۲ و همه جانبه و نه حقی کوچک و محدود است. بلکه حقی است برابر در میان حقوق بشر جهانی، غیرقابل انکار، مرتبط با یکدیگر و غیرقابل تفکیک.

در مرحله دوم حق بر توسعه هم حق فردی و هم جمعی است. این حق به تمامی افراد و مردم تعلق دارد. حق بر توسعه به عنوان حق بشری، جهانی است و بر تمامی مردم در تمامی کشورها بدون تمایز براساس نژاد، رنگ پوست، جنسیت، زبان، دین، عقاید سیاسی یا سایر عقاید، مبدا ملی یا اجتماعی، دارایی، تولد یا سایر شرایط اعمال می گردد.

مانند سایر حقوق بشر، حق بر توسعه شامل حقوق مشخصی مانند حق بر " مشارکت در، کمک به، و بهره بردن از توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی " است. اعلامیه مولفه های تشکیل دهنده این حق و هم چنین روش های تحقق آن را مشخص کرده است. جدول زیر عناصر اصلی حق بر توسعه را نشان می دهد.

- توسعه مردم محور. اعلامیه فرد بشر را موضوع اصلی، شرکت کننده و ذینفع توسعه شناسایی می کند. (ماده ۲)
- رویکرد مبتنی بر حقوق بشر. اعلامیه مستلزم این است که توسعه به روشی انجام شود که "تمامی حقوق بشر و آزادی های اساسی بتوانند به طور کامل تحقق پیدا کنند." (ماده ۱)
- مشارکت. اعلامیه بر " مشارکت فعال، آزاد و هدفمند " افراد و جمعیت ها در توسعه اصرار می نماید. (ماده ۲)
- انصاف. اعلامیه بر اهمیت " توزیع منصفانه مزایای " توسعه تاکید می کند. (ماده ۲)
- عدم تبعیض. اعلامیه اجازه هیچ "تمایزی بر اساس نژاد، جنسیت، زبان یا دین " را نمی دهد.
- تعیین سرنوشت. اعلامیه مستلزم تحقق کامل حق مردم بر تعیین سرنوشت شامل حاکمیت تام بر ثروت و منابع ملی است. (ماده ۱)

² super right

پرسش دوم: چه کسانی نسبت به حق بر توسعه دارای حق و تکلیف هستند؟

دارندگان حق

مانند سایر حقوق بشر، افراد بشر دارندگان حق هستند. حق بر توسعه هم حق فردی و هم حقی جمعی است. فرد بشر موضوع مرکزی توسعه است و باید مشارکت کننده فعال و ذینفع حق بر توسعه باشد. (ماده ۲(۱)) این بدان معناست که سیاست ها و برنامه های توسعه باید بر افراد تمرکز یابد و منفعت و بهبود مداوم رفاه آنان را هدف قرار دهد. حق بر توسعه به تمامی افراد حق مشارکت آزاد، فعال و هدفمند در تصمیمات توسعه که بر آنها تاثیرگذار است، اعطا می نماید. این حق هم چنین مستلزم توزیع عادلانه منافع توسعه با هدف نهایی تحقق تمامی حقوق بشر برای تمامی افراد است. (به جای رشد اقتصادی به تنهایی). اعلامیه به "تحقق آزاد و کامل انسان" (ماده ۲(۲)) اشاره دارد. حق بر توسعه بشر به عنوان حقی فردی در سایر اسناد حقوق بشری مانند میثاق جهانی حقوق کودک (ماده ۶(۲)) نیز یافت می شود.

به علاوه حق بر توسعه به "تمام مردم" (ماده ۱(۱)) و "تمامی جمعیت ها" تعلق دارد. حق تمامی مردم بر توسعه به گونه ای نزدیک با حق اساسی آنان بر تعیین سرنوشت شامل حق حاکمیت کامل بر منابع و ثروت های ملی ارتباط دارد. (مواد ۱۰(۲) و ۵). حق بر توسعه هم چنین در کنوانسیون مردمان بومی و قبیله ای سازمان بین المللی کار (شماره ۱۶۹) و اعلامیه سازمان ملل متحد در مورد حق مردمان بومی و منشور آفریقایی حقوق بشر و مردمان نیز یافت می گردد.

به علاوه اعلامیه به طور ویژه بیان می کند که زنان باید "نقش فعالی در روند توسعه داشته باشند" (ماده ۸(۱)) و خواستار حذف تبعیض مبتنی بر جنسیت در دسترسی به حقوق بشر و آزادی های اساسی است. (ماده ۶(۱)). این موضوع منعکس کننده رویکرد به زنان و توسعه در کنوانسیون رفع هر گونه تبعیض علیه زنان است. (ماده ۱۴). حق زنان بر توسعه هم چنین در پروتکل منشور آفریقایی حقوق بشر و مردمان در مورد حقوق زنان در آفریقا یافت می شود.

دارندگان تکلیف

حق بر توسعه تعهداتی را برعهده دولت ها و جامعه بین المللی می گذارد. هم چنین آنانی که با فعل و ترک فعل خود بر حقوق بشر و محیطی تحقق این حقوق اثر می گذارند نیز دارای تکالیفی هستند.

دولت ها مسئولیت اصلی رعایت، حفاظت و تحقق حقوق بشر از جمله از طریق ایجاد شرایط ملی و بین المللی مناسب برای تحقق حق بر توسعه را برعهده دارند. (ماده ۳(۱)). این بدین معنی است که آنها مسئولیت اصلی فراهم کردن محیطی فعال برای توسعه عادلانه هم از منظر ملی و هم بین المللی را برعهده دارند. دولت ها هم چنین وظیفه دارند تا سیاست های توسعه ای مناسب را با هدف بهبود مداوم رفاه تمامی جمعیت و افراد تنظیم نمایند. (ماده ۲(۳)). به علاوه دولت ها باید با دیدگاهی برای تقویت تحقق حقوق بشر با یکدیگر همکاری نمایند (ماده ۶) و "آنها وظیفه دارند تا برای

تضمین توسعه و حذف موانع توسعه با یکدیگر همکاری نمایند... دولت‌ها باید وظایف خود را به طریقی انجام دهند تا نظم اقتصادی بین‌المللی جدیدی را براساس برابری حاکمیت، استقلال، منافع مشترک و همکاری میان تمامی دولت‌ها ارتقا دهند.^۳ (ماده ۳(۳))

بنابراین دولت‌ها در سه سطح متعهد هستند: الف) داخلی، از طریق تنظیم سیاست‌ها و برنامه‌های توسعه ملی که افراد را در حوزه صلاحیتشان تحت تاثیر قرار می‌دهد؛ ب) بین‌المللی، از طریق پذیرش و اجرای سیاست‌هایی که فراتر از حوزه صلاحیت آنهاست؛ ج) به صورت جمعی، از طریق همکاری جهانی و منطقه‌ای.^۴

براساس اعلامیه، "تمامی افراد بشر مسئولیت برای توسعه را به صورت فردی و جمعی برعهده دارند. این موضوع با در نظر گرفتن نیاز به رعایت کامل حقوق بشر و آزادی‌های اساسی آنان و هم‌چنین وظایف آنان نسبت به جامعه است که به تنهایی می‌تواند تحقق کامل و آزاد کامیابی بشر را محقق سازد." (ماده ۲(۲)). آنها باید مشارکت کنندگان فعال در توسعه باشند (ماده ۱(۲)) و به صورت انفرادی و جمعی وظیفه ارتقا و حفاظت از نظم مقتضی سیاسی، اجتماعی و اقتصادی برای توسعه را عهده‌دار شوند (ماده ۲(۲)).

اگرچه اعلامیه صریحا به بخش خصوصی و بازیگران غیردولتی اشاره نکرده است، تعهد کلی دولت‌ها برای رعایت، حمایت و تحقق حقوق بشر بر تمامی حقوق بشر شامل حق بر توسعه اعمال می‌گردد. تعهد به حمایت اشاره دارد که دولت‌ها باید از افراد و گروه‌ها در مقابل نقض حقوق بشرشان در برابر ثالث حمایت نمایند. مسئولیت برای توسعه و وظایف در قبال جامعه که اعلامیه برعهده تمامی افراد می‌گذارد، مستلزم این است که این مسئولیت‌ها میان تمامی بازیگران مربوط و نهادهای جامعه شامل بخش خصوصی و جامعه مدنی، تقسیم گردد. به موجب اصول راهنمای حقوق بشر و تجارت^۴، تمامی کسب و کارها مسئول رعایت حقوق بشر از جمله حق بر توسعه، هستند. به علاوه مسئولیت ارتقا و حمایت از نظم سیاسی، اجتماعی و اقتصادی برای توسعه به موجب اعلامیه بر تمامی افراد، من جمله نقش آنان به عنوان بازیگران غیردولتی اعمال می‌گردد. بر همین اساس بازیگران بخش خصوصی باید به فراهم کردن شرایط مناسب برای تحقق حق بر توسعه کمک نمایند.

پرسش سوم: وضعیت حق بر توسعه در حقوق بین‌الملل چگونه است؟

³ A/HRC/15/WG.2/TF/2/Add.2, annex.

⁴ Guiding Principles on Business and Human Rights

در ۱۹۸۶، مجمع عمومی با صدور قطعنامه ۴۱/۱۲۸ اعلامیه حق بر توسعه را تصویب کرد. اعلامیه به خودی خود از نظر حقوقی الزام آور نیست. با این حال، بسیاری از مفاد آن در اسناد الزام آور مانند منشور ملل متحد و میثاق بین المللی حقوق بشر مورد تایید قرار گرفته است. هم چنین اصولی هم چون عدم تبعیض و حاکمیت دولت بخشی از حقوق بین الملل عرفی است که برای تمامی دولت ها الزام آور است. بعضی از ارتباطات میان اصول موجود در اعلامیه و اصول موجود در اسناد الزام آور در جدول زیر بیان شده اند:

اصول منتخب در اسناد الزام آور	اعلامیه حق بر توسعه
<ul style="list-style-type: none"> • میثاق بین المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و میثاق حقوق مدنی و سیاسی، ماده ۱ مشترک 	تعیین سرنوشت (ماده ۱)
<ul style="list-style-type: none"> • منشور ملل متحد • اعلامیه بین المللی حقوق بشر، ماده ۲۵ • میثاق بین المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی • کنوانسیون رفع هر گونه تبعیض علیه زنان، مواد ۱۳-۱۵ • کنوانسیون حقوق کودک، مواد ۲۴، ۳ و ۲۷ • کنوانسیون حقوق معلولان، ماده ۲۸ 	بهبود رفاه بشر (مواد ۱-۴ و ۸)
<ul style="list-style-type: none"> • میثاق بین المللی حقوق مدنی و سیاسی، ماده ۲۵ • کنوانسیون رفع هر گونه تبعیض علیه زنان، مواد ۷ و ۱۴ • کنوانسیون حقوق کودک مواد ۱۲ و ۱۵ • کنوانسیون بین المللی حفاظت از حقوق کارگران مهاجر و خانواده آنان، ماده ۲۶ • کنوانسیون حقوق معلولان، مواد ۹، ۲۱ و ۲۹-۳۰ • کنوانسیون سازمان بین المللی کار در مورد مردم بومی و قبیله ای (شماره ۱۶۹)، مواد ۲، ۵، ۷ و ۲۲-۲۳ 	مشارکت (مواد ۱-۲ و ۸)

• اعلامیه بین المللی حقوق بشر، ماده ۱	عدم تبعیض (ماده ۶)
---------------------------------------	--------------------

<ul style="list-style-type: none"> • میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، ماده ۲ • میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی، مواد ۲۶-۲۷ • کنوانسیون حقوق کودک، مواد ۲۶-۲۷ • کنوانسیون حقوق معلولان، مواد ۳ و ۵ • کنوانسیون منع هرگونه تبعیض علیه زنان 	
<ul style="list-style-type: none"> • منشور ملل متحد • میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، ماده ۲ • کنوانسیون حقوق معلولان، ماده ۳۲ • کنوانسیون حقوق کودک، مواد ۴ و ۲۳ 	<p>همکاری میان دولت‌ها (مواد ۳-۴ و ۶)</p>
<ul style="list-style-type: none"> • اساسنامه رم دیوان بین‌المللی کیفری • کنوانسیون بین‌المللی توقف و مجازات جرم آپارتاید • کنوانسیون بین‌المللی منع هرگونه تبعیض نژادی • میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی • میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی 	<p>منع نقض آشکار و جدی حقوق بشر (ماده ۵)</p>
<ul style="list-style-type: none"> • کنوانسیون سلاح‌های خوشه‌ای • کنوانسیون در خصوص ممنوعیت استفاده، ذخیره سازی، تولید و انتقال مین‌های ضدنفر و تخریب آنها • معاهده منع جامع آزمایشات هسته‌ای • کنوانسیون در خصوص ممنوعیت استفاده، ذخیره سازی، تولید و انتقال سلاح‌های شیمیایی و تخریب آنها • معاهده ممنوعیت یا محدودیت استفاده از سلاح‌های متعارف خاصی که بسیار آسیب‌زا هستند و یا اصل تمایز را رعایت نمی‌کنند. • کنوانسیون در خصوص ممنوعیت استفاده، 	<p>خلع سلاح (ماده ۷)</p>

ذخیره سازی، تولید و انتقال سلاح های باکترولوژیک و سمی و تخریب آنها • معاهده عدم ترویج سلاح های هسته ای • معاهده تجارت سلاح	
• اعلامیه جهانی حقوق بشر، مواد ۲۲ و ۲۵ • میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، مواد ۱۱-۱۳ • میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی، مواد ۲ و ۲۵ • کنوانسیون حقوق معلولان، مواد ۲۴-۲۵ و ۲۸ • کنوانسیون بین‌المللی حفاظت از حقوق کارگران مهاجر و خانواده آنها، ماده ۴۳	دسترسی به خدمات عمومی (ماده ۸)
اعلامیه جهانی حقوق بشر، ماده ۲۸	نظم بین‌المللی نوین اقتصادی (ماده ۳)

در سال ۲۰۱۱ کمیته حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی که بر اجرای میثاق جهانی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی نظارت می‌کند، بر "رابطه نزدیک و تکاملی میان میثاق و اعلامیه حق بر توسعه" تاکید نمود و اشاره کرد که از طریق نظارت بر اجرای حقوق موجود در میثاق، کمیته "به طور هم زمان به تحقق کامل عناصر مرتبط حق بر توسعه" کمک می‌نماید.^۵ به مناسبت ۲۵ مین سالگرد تصویب اعلامیه، روسای ارکان مبتنی بر معاهدات حقوق بشر اعلام کردند که "آنها تصمیم گرفته اند تا تلاش قاطعی را برای ارتقای خوانشی توسعه آگاه^۶ و مبتنی بر وابستگی متقابل از تمامی معاهدات حقوق بشری انجام دهند، به گونه‌ای که بر ارتباط و اهمیت حق بر توسعه در تفسیر و اجرای مقررات معاهدات حقوق بشر و نظارت بر انجام این مقررات تاکید شود." به همین مناسبت، سازمان های نظام ملل متحد تعهد خود را به حق بر توسعه و تصمیم به اجرای کامل آن در وظایف خود، بازتایید نمودند. ۱۸ سازمان در یک بیانیه مشترک اشاره کردند که "از سال ۱۹۸۶، اعلامیه پایه‌های هنجاری رویکرد حقوق بشر محور به توسعه را فراهم کرده است. توسعه انسانی و حقوق بشر در درون هم جای دارند و یکدیگر را از نظر مفهومی و عملی تقویت کرده و به تامین رفاه و کرامت تمامی افراد کمک می‌نمایند."

حق بر توسعه هم چنین در اشکال گوناگون در اسناد حقوق بشری منطقه ای نیز وجود دارد:

⁶ development-informed

^۵ E/C.12/2011/2، بندهای ۱ و ۷

- سازمان کشورهای آمریکایی، منشور سازمان کشورهای آمریکایی. منشور سازمان کشورهای آمریکایی (۱۹۴۸) مفهوم، حقوق و وظایف توسعه کامل را با جزییات بیان می کند. توسعه ای که هدف کلی آن باید " ایجاد نظم اقتصادی و اجتماعی عادلانه تر باشد که تکامل افراد را ممکن و به آن کمک می نماید. " (ماده ۳۳) توسعه یکپارچه، مسئولیت مشترک دولت های عضو است (ماده ۳۱)، که ترجیحا از طریق سازمان های چندجانبه روی می دهد (ماده ۳۲). همکاری میان دولت ها در این خصوص " باید شامل زمینه های اقتصادی، اجتماعی، آموزشی، فرهنگی، علمی و فناوری باشد، از دست یابی اهداف ملی دولت های عضو حمایت نماید و به اولویت های تعیین شده در برنامه های توسعه هر کشور بدون در نظر گرفتن شرایط و محدودیت های سیاسی، احترام گذارد" (همان)

- اتحادیه آفریقایی: منشور آفریقایی حقوق بشر و مردمان (۱۹۸۱) که برای ۵۳ دولت متعاهد الزام آور است چنین مقرر میدارد: " تمامی مردمان صاحب حق بر توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، با توجه لازم به آزادی و هویت خود و در بهره مندی کامل از میراث مشترک بشریت، خواهند بود" و " دولت ها به صورت انفرادی و اشتراکی وظیفه خواهند داشت تا به کارگیری حق بر توسعه را تضمین نمایند" (ماده ۲۲). مقررات مشابهی برای گروه های مشخصی در منشور آفریقایی جوانان (ماده ۱۰) و پروتکل منشور آفریقایی حقوق بشر و مردمان در خصوص حقوق زنان در آفریقا (ماده ۱۹) پیش بینی شده است.

- اتحادیه کشورهای عربی. منشور عربی حقوق بشر (۲۰۰۴) بیان می دارد که حق بر توسعه حق اساسی بشر است و تمامی کشورها باید سیاست های توسعه را تعیین و اقدامات مورد نیاز را انجام دهند تا این حق را تضمین نمایند. آنها وظیفه دارند تا ارزش های همبستگی و همکاری را میان خود اعمال نمایند و در سطح بین المللی نیز چشم انداز ریشه کن کردن فقر و دست یافتن به توسعه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی را مدنظر قرار دهند. به موجب این حق، هر شهروند حق مشارکت در تحقق توسعه و بهره بردن از منافع و ثمرات آن را دارد. (ماده ۳۷)

- اتحادیه کشورهای جنوب شرق آسیا (آسه آن). بخشی از اعلامیه حقوق بشر آسه آن (۲۰۱۲) به حق بر توسعه اختصاص دارد. در بند ۳۷، کشورهای عضو تایید می نمایند که اجرای حق بر توسعه نیازمند سیاست های موثر توسعه در سطح ملی و هم چنین همکاری بین المللی است. دولت ها باید جنبه های حق بر توسعه را در ساخت جامعه آسه آن جریان سازی نموده و هم چنین برای ارتقای توسعه با جامعه بین المللی همکاری کنند.

پرسش چهارم: آیا حق بر توسعه قابل پیگیری قضایی است؟

قابلیت دادخواهی به توانایی دادگاه ها برای تصمیم گیری براساس یک تعهد حقوقی اشاره دارد.^۷ یک حق زمانی در یک حوزه قضایی قابل دادخواهی است که [نقض آن] منجر به ایجاد علت دعوی قابل شناسایی در آن حوزه شود. همان طور که پیش تر بحث شد، اعلامیه به خودی خود علت دعوی حقوقی را ایجاد نمی نماید. با این حال، بسیاری از عناصر حق بر توسعه در حقوق بین الملل الزام آور شامل معاهدات بین المللی، حقوق عرفی و اسناد منطقه ای مورد تایید واقع شده اند. این موضوع به حدی است که عناصر تشکیل دهنده حق بر توسعه و هم چنین حق بر توسعه قابلیت دادخواهی دارند. بعضی عناصر کلیدی این حق شامل برابری حاکمیت، انصاف و وظیفه همکاری، هم چنین در بدنه بزرگ تری از حقوق بین الملل، فراتر از حقوق بشر، آشکار هستند.

در آفریقا، حق بر توسعه بخشی از منشور آفریقایی حقوق بشر و مردمان را تشکیل می دهد. در آنجا، کمیسیون آفریقایی حقوق بشر و مردمان حق بر توسعه را قابل رسیدگی در دادگاه می داند. در پرونده اندوروآس^۸، کمیسیون دریافت که کنیا با شرکت ندادن مردم اندوروآس در تصمیم گیری های مرتبط و عدم اختصاص عادلانه منافع توسعه، حق بر توسعه آنها را نقض کرده است.^۹ آندروآس جامعه ای متشکل از حدوداً ۶۰,۰۰۰ نفر هستند که برای قرن ها در اطراف دریاچه بوگوریا^{۱۰} در جلگه ریفت^{۱۱} زندگی کرده اند. در ۱۹۷۸، حکومت مرکز حفاظت شده دریاچه بوگوریا را ایجاد و مردم آندوروآس را از زمین های سنتی و چراگاه هایشان محروم نمود. این موضوع باعث مرگ شمار زیادی از گاوهای آنها شده که منبع معیشت این جامعه محسوب می شوند. کمیسیون با اشاره به اعلامیه حق بر توسعه و اعلامیه سازمان ملل متحد در خصوص مردمان بومی، تشخیص داد که شیوه ای که به واسطه آن مردم آندوروآس از زمین های سنتی خود و حق دسترسی به منابع محروم شده اند، نقض حق توسعه آنان محسوب می شود. مشاوره توسط دولت ناکافی بوده و رضایت آزادانه، پیشین و آگاهانه مردم آندوروآس برای تغییر محدوده زمین شان کسب نشده است. به علاوه مردم آندوروآس سهم منصفانه ای از مرکز حفاظت شده نیز دریافت نکرده اند. بنابر نظر کمیسیون، "عدم موفقیت در تامین جبران خسارت و منافع کافی و یا تامین زمین مناسب برای چرای دام، نشان می دهد که دولت خوانده اقدامات کافی برای مردم آندوروآس را در روند توسعه انجام نداده است."

پرسش پنجم: ارتباط میان حق بر توسعه و سایر حقوق بشر چیست؟

^۷ منابع حقوق بین الملل عمومی در ماده بند ۱ ماده ۳۸ اساسنامه دیوان بین المللی دادگستری اعلام شده اند.

^۸ *Endorois case*

^۹ مرکز توسعه حقوق اقلیت ها (کنیا) و گروه بین المللی حقوق اقلیت ها به نمایندگی از شورای رفاه آندوروآس علیه کنیا. ابلاغیه شماره ۲۷۶/۰۳، ۲۰۰۹ نوامبر

^{۱۰} Bogoria

^{۱۱} Rift

تمامی حقوق بشر جهانی، غیرقابل تفکیک، وابسته به یکدیگر و مرتبط با هم هستند.^{۱۲} حق بر توسعه، همان طور که در اعلامیه حق بر توسعه مقرر شده است، حقی جهانی و سلب نشدنی و بخشی ضروری از حقوق اساسی بشر است.^{۱۳} ماده ۶ (۱) اعلامیه مقرر می دارد که تمامی کشورها باید برای ارتقا، تشویق و تقویت احترام به " تمامی حقوق بشر و آزادی های اساسی " همکاری نمایند.

ماده ۶ (۲) بر غیرقابل تفکیک بودن و وابستگی متقابل حقوق بشر به یکدیگر تاکید می کند و بیان می دارد که " باید به اجرا، ارتقا و پاسداری از حقوق مدنی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی توجه برابر شود. " ماده ۶ (۳) بیان می کند که عدم موفقیت در رعایت حقوق مدنی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی برای حق بر توسعه مانع ایجاد می کند. هم چنین به پرسش ۳ مراجعه شود.

اگرچه مقررات اعلامیه و معاهدات بین المللی حقوق بشر، دارای فصول مشترک هستند و همدیگر را تقویت می نمایند، اعلامیه به روش های متعدد بر ارزش آنها می افزاید، به عنوان مثال از طریق: الف) اذعان صریح به غیرقابل تفکیک و وابسته بودن و نیاز به توجه برابر و ملاحظه فوری به تمامی حقوق بشر و آزادی های اساسی، مدنی، فرهنگی، اقتصادی، سیاسی و اجتماعی (مقدمه، مواد ۱ و ۶)؛ ب) ادغام کردن اصول برابری، عدم تبعیض، مشارکت، پاسخگویی و شفافیت در روند توسعه و به عنوان تعهدی قانونی (مواد ۲(۳)، ۳(۲)، ۵ و ۸(۲))؛ ج) تاکید بر ابعاد ملی و بین المللی تعهد دولت ها که به طور موازی، هم زمان و متقابل تقویت کننده یکدیگر هستند، شامل تعهد به ساخت محیطی توانمند برای تحقق حق بر توسعه (ماده ۳(۱))؛ د) شناسایی حقوق مردمان و تمامی جمعیت (مواد ۲، ۱ و ۵)؛ و ه) ایجاد ارتباط میان سه ستون ملل متحد یعنی صلح و امنیت (ماده ۷)، توسعه و حقوق بشر.

پرسش ششم: تفاوت میان حق بر توسعه و رویکرد مبتنی بر حقوق بشر به توسعه چیست؟

حق بر توسعه حق بشری متمایزی است که در سطح میان دولتی در اعلامیه و سایر اسناد بین المللی مورد تایید قرار گرفته است. (به پرسش ۱۳ نگاه کنید). حق بر توسعه می تواند از سوی افراد و مردمان مطالبه شود و همراه با آن تعهداتی برای دولت ها و جامعه بین المللی وجود دارد و مستلزم مسئولیت هایی برای تمامی بازیگران در جامعه است. هدف حق بر توسعه بهبود مداوم رفاه بشر از طریق اتخاذ سیاست های ملی و بین المللی است که محیطی توانمندساز را برای توسعه و نظمی را مورد حمایت قرار می دهد که در آن تمامی حقوق بشر و آزادی های اساسی بتوانند به طور کامل تحقق پیدا نمایند.

^{۱۲} . اعلامیه و برنامه اقدام وین، بند ۵

^{۱۳} . همان، بند ۱۰

اعلامیه حق بر توسعه و اصول آن، اساس مفهوم سازی رویکرد حقوق بشر محور به توسعه سازمان ملل متحد بوده است.^{۱۴} در معنای دقیق کلمه، رویکرد حقوق بشر محور نسبت به توسعه بر تضمین مشارکت، مسئولیت، عدم تبعیض، انصاف و سازگاری با استانداردهای بین المللی حقوق بشر شامل حق بر توسعه در تمامی روندهای توسعه، تمرکز دارد. رویکرد مبتنی بر حقوق بشر به توسعه، ابزاری برای ارتقای حقوق بشر سازگار با توسعه، به ویژه در برنامه ریزی توسعه است. این رویکرد، چارچوبی مفهومی مبتنی بر استانداردهای حقوق بشر بین المللی را اعمال می نماید که حق بر توسعه در مرکز آن قرار دارد و به سمت ارتقا و پاسداری از تمامی حقوق بشر شامل حق بر توسعه، در برنامه ریزی های توسعه هدایت می شود.^{۱۵}

پرسش هفتم: نقش همکاری های بین المللی در حق بر توسعه چیست؟

بر اساس منشور سازمان ملل متحد، همکاری بین المللی در حل مشکلات اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و بشردوستانه، یکی از اهداف سازمان ملل متحد است (ماده ۱(۳)). مواد ۲، ۵۵ و ۵۶ تاکید می نمایند که تمامی کشورهای عضو تعهدات مشخصی دارند که باید به صورت انفرادی و جمعی محقق سازند. به ویژه، تمامی کشورهای عضو باید "اقدام مشترک و جداگانه" را برای دستیابی به اهداف سازمان ملل متحد انجام دهند. موسسات مالی بین المللی، اتحادیه های منطقه ای و سایر بازیگران که اقدام مشترک را تسهیل می نمایند، بازیگران کلیدی در پیشبرد توسعه بین المللی هستند. از آنجایی که فعالیت های آنان بر توسعه، حفاظت و ارتقای حقوق بشر تاثیرگذار است، دولت ها باید اطمینان حاصل نمایند که اقدامات جمعی آنان به ایجاد محیطی توانمند برای توسعه کمک نماید.

این موضوع در اعلامیه حق بر توسعه مورد شناسایی واقع شده است که تحقق حق بر توسعه نیازمند احترام کامل به اصول حقوق بین الملل در خصوص روابط دوستانه و همکاری میان دولت ها مطابق با منشور سازمان ملل متحد است (ماده ۱(۲)). به علاوه دولت ها وظیفه دارند با یکدیگر همکاری نمایند تا شرایط ملی و بین المللی مطلوب برای تحقق حق بر توسعه را ایجاد نمایند (اعلامیه، ماده ۳(۱))؛ توسعه و حذف موانع توسعه را تضمین نمایند و نظم اقتصادی جدیدی را براساس برابری حاکمیت، وابستگی متقابل، منافع مشترک و همکاری میان تمامی دولت ها ارتقا دهند (ماده ۳(۳))؛ و

^{۱۴} در سال ۲۰۰۳، آژانس ها، صندوق ها و برنامه های سازمان ملل متحد بیانیه درک مشترک از رویکردهای مبتنی بر حقوق بشر نسبت به همکاری و برنامه ریزی توسعه را منتشر کردند. این بیانیه مقرر می کند که: الف) تمامی برنامه های توسعه باید به پیشبرد تحقق حقوق بشر کمک نماید؛ ب) استانداردهای حقوق بشری باید تمامی برنامه ریزی های توسعه را در تمامی مراحل هدایت نماید؛ ج) برنامه ریزی های توسعه باید ظرفیت دارندگان تکلیف را برای انجام تعهدات خود و دارندگان حق را برای مطالبه حقوقشان افزایش دهد. رویکرد حقوق بشر محور به توسعه: به سوی درک مشترک در میان آژانس های سازمان ملل متحد، دومین کارگاه آموزشی میان سازمانی، استمفورد، ایالات متحده آمریکا، می ۲۰۰۳.

^{۱۵} برای اطلاعات بیشتر در خصوص رویکرد مبتنی بر حقوق بشر به توسعه، به سوالات رایج در مورد رویکرد مبتنی بر حقوق بشر به همکاری توسعه (انتشارات سازمان ملل متحد، شماره فروش 06.XIV.10) نگاه کنید.

سیاست های توسعه بین المللی را تنظیم نمایند (ماده ۴(۱)). اعلامیه هم چنین خواستار اقدام پایدار برای توسعه سریع تر کشورهای در حال توسعه و همکاری موثر بین المللی برای فراهم کردن روش ها و امکانات مناسب برای پیشبرد توسعه جامع آنهاست (ماده ۴).

به دلایل متعدد، همکاری بین المللی برای تحقق حق بر توسعه ضروری است. در حالی که روند توسعه را دولت ها هدایت می کنند، این امر لزوماً تحت تاثیر سیاست های بین المللی قرار می گیرد و به همین دلیل نمی تواند از فضای جهانی که در آن روی می دهد، جدا گردد. انتقال اطلاعات، ایده ها و کالاها و هم چنین مهاجرت گسترده افراد به موجب پیشرفت های سریع در اطلاعات، ارتباطات و تکنولوژی های حمل و نقل منجر به اقتصاد و دنیایی به هم وابسته و جهانی گشته است. موانع پیش روی توسعه مانند استعمار، سلطه خارجی و اشغال و هم چنین تهدیدات محیط زیستی جهانی هستند و در نتیجه به پاسخ جهانی نیاز دارند. برنامه های توسعه کشورها می تواند به طور قابل ملاحظه ای از طریق راهنمایی و استانداردسازی های سازمان ملل متحد و آژانس های تخصصی آن و همین طور سایر سازمان های بین المللی و سازمان های غیردولتی بین المللی تقویت گردد. معاهدات سازمان ملل متحد در مورد تعهد در این زمینه جزئیات بیشتری دارند. یک مثال نظر تفسیری شماره ۳ (۱۹۹۰) کمیته حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در خصوص تعهدات دولت ها است که بیان می کند همکاری بین المللی برای توسعه و در نتیجه برای تحقق حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی یک تعهد برای تمامی دولت ها است.

پرسش هشتم: ارتباط میان حق بر توسعه و حکمرانی جهانی چیست؟

حق بر توسعه نیازمند حکمرانی مطلوب در هر دو سطح ملی و بین المللی است. در دوره جهانی شدن، حکمرانی جهانی مطلوب برای تنظیم و اجرای سیاست های توسعه ضروری است. به شیوه ای که به تمامی حقوق بشر احترام بگذارد، آنها را ارتقا و حفاظت نماید و هدف آن بهبود مداوم رفاه بشر است. ویژگی های کلیدی حکمرانی مطلوب - شفافیت، مسئولیت پذیری، پاسخگویی، مشارکت، عدم تبعیض، پاسخ دهی^{۱۶} - برای تضمین حق تمامی افراد "در مشارکت، کمک و بهره مندی از توسعه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی" ضروری است (ماده ۱ اعلامیه). هم افزایی میان حق بر توسعه و حکمرانی مطلوب در اعلامیه هزاره سازمان ملل متحد به علاوه دستور کار ۲۰۳۰ توسعه پایدار انعکاس یافته است که حاکی از تعهدات دولت های عضو برای ارتقای هر دو است.

به موجب اعلامیه حق بر توسعه، "اصلاحات اقتصادی و اجتماعی باید با هدف حذف تمامی بی عدالتی های اجتماعی انجام شود" ماده (۸). بدین ترتیب، اعلامیه خواستار اصلاحات در شیوه حکمرانی از جمله در بخش مالی است که بر اساس درک روشنی از رابطه میان بهره مندی از حقوق بشر و سیاست های دولت در موضوعاتی چون اصلاح مقررات مالی، مالیات،

^{۱۶}. هم چنین نگاه کنید به قطعنامه ۲۰۰۰/۶۴ کمیسیون حقوق بشر

تنظیم بودجه و پاسخ دهی به بحران های مالی بنا شده است. این اصلاحات باید به واسطه پاسخگویی هرچه بهتر و مدیریت مطلوب موسسات مالی، قانون گذاری موثر، شفافیت و مشارکت، یک محیط توانمندساز بین المللی برای توسعه را پدید آورند. گام های بالقوه در پیشبرد این هدف شامل به کارگیری تضمین های حقوق بشر، ارزیابی اثرات و دیگر راهکارها در راستای ارتقای رویکرد مبتنی بر حقوق بشر نسبت به سیاست اقتصاد کلان، واکنش به بحران و احیا است.

پرسش نهم: ارتباط میان حق بر توسعه و توسعه پایدار چیست؟

توسعه پایدار به عنوان توسعه ای تعریف می شود که نیازهای نسل حاضر را بدون به خطر انداختن توانایی نسل های آینده در برآورده کردن نیازهایشان برآورده می سازد. اعلامیه ریو در مورد محیط زیست و توسعه (اصل ۳) و اعلامیه و برنامه اقدام وین (بند ۱۱) هر دو بیان می کنند که حق بر توسعه باید به نحوی محقق شود که به طور عادلانه نیازهای توسعه ای و محیط زیستی نسل حاضر و آینده را برآورده سازد.

بحران های جهانی مرتبط، به عنوان مثال، تغییرات اقلیمی، نظام های مالی، مخاصمه و مهاجرت به طور فزاینده ای توجهات را به وابستگی متقابل حقوق بشر، توسعه، صلح و امنیت و سلامت زیست بوم و کره زمین جلب کرده است. دستیابی به رشد اقتصادی بدون اقدامات کافی در راستای بهبود در توسعه جامع، عادلانه، مشارکتی و محیط زیستی به وضوح غیرپایدار است. در واقع نابرابری، فساد، سومدیریت منابع عمومی و اولویت گذاری های نادرست در سیاست های عمومی موجب برانگیخته شدن ناآرامی مدنی می شود و توسعه، پایداری و تحقق تمامی حقوق بشر برای همه را تهدید می کند. حق بر توسعه بیانگر دیدگاهی است در راستای توسعه دگرگون کننده^{۱۷} بر اساس اصول حقوق بین الملل و تحکیم شده در همبستگی بین المللی، مشارکت برابر برای تمامی ذی نفعان و توزیع عادلانه درآمد و منابع، تا بدین وسیله توسعه پایدار و مردم محور حاصل گردد.

این دیدگاه توسعه، به شکل گیری دستورکار توسعه پایدار ۲۰۳۰ کمک کرده است که در آن اهمیت حق بر توسعه به صراحت شناسایی شده است. براساس (بند ۱۰) سند دستورکار ۲۰۳۰، در تنظیم این سند اعلامیه حق بر توسعه، علاوه بر سایر اسناد، مدنظر واقع شده است و احترام به حقوق بشر شامل حق بر توسعه به عنوان پیش شرط تحقق صلح و امنیت و در نتیجه توسعه پایدار شناسایی شده است (بند ۳۵).

پرسش دهم: اهمیت حق بر توسعه در زمینه دستورکار ۲۰۳۰، اهداف توسعه پایدار و روندهای مرتبط با آن چیست؟

¹⁷ transformative development

حق بر توسعه به تاثیرگذاری بر دستور کار ۲۰۳۰ و اهداف توسعه پایدار و برنامه اقدام آدیس آبابا برای سومین کنفرانس بین المللی تامین مالی برای توسعه ادامه خواهد داد. این نکته دارای اهمیت است که ارجاع‌های صریحی به حق بر توسعه در هر دو سند دستور کار ۲۰۳۰ (بند ۳۵) و برنامه اقدام آدیس آبابا که در آن دولت‌ها " متعهد به احترام به تمامی حقوق بشر من جمله حق بر توسعه هستند " (بند ۱) وجود دارد. برای تحقق دیدگاه دستور کار ۲۰۳۰ برای توسعه پایدار و برنامه اقدام آدیس آبابا برای جهانی که مزایای توسعه به طور عادلانه میان همه تقسیم شود، کشورها باید اطمینان حاصل نمایند که اصول حق بر توسعه هدایتگر آنها در اجرای تعهداتشان در این زمینه است.

مقدمه دستور کار ۲۰۳۰ این برنامه را به عنوان " برنامه اقدامی برای مردم، زمین و رفاه " تعریف می کند که در آن " تمامی کشورها و تمامی ذی‌نفعان که شراکتی مبتنی بر همکاری دارند،... تصمیم دارند تا نژاد بشر را از استبداد فقر و نیاز نجات داده و سیاره ما نجات دهند و آن را امن کنند " در حالیکه هیچ فردی از قلم نیفتاده است. اصول کلیدی موجود در اعلامیه حق بر توسعه شامل مشارکت، عدم تبعیض، حق تعیین سرنوشت، مسئولیت فردی و جمعی، همکاری بین المللی و انصاف در سراسر دستور کار ۲۰۳۰ مورد تایید قرار گرفته است. آرمان‌های توسعه پایدار که در دستور کار گنجانده شده‌اند بدون رای گیری پذیرفته شده‌اند و بیانگر طرحی کلی از اهداف توسعه هستند که ریشه در تعهدات حقوق بشر از جمله حق بر توسعه دارند. این آرمان ها با اتخاذ رویکرد حق محور و درخواست برای توسعه عادلانه، اهداف توسعه هزاره را تقویت کرده و فرصت‌های تازه برای توسعه را که به همه سود می رساند، ارائه می دهد.

به منظور تحقق این آرمان ها، دستور کار ۲۰۳۰ به طور مستقیم برنامه اقدام آدیس آبابا و تعهد آن به رعایت تمامی حقوق بشر شامل حق بر توسعه را تکمیل می کند. برنامه اقدام آدیس آبابا خواستار افزایش مسئولیت پذیری برای تعهدات تامین مالی توسعه (بند ۵۸)، شامل مسئولیت پذیری برای تجارت (بندهای ۳۵ و ۳۷) است، تعهد به ایجاد زمینه محافظت اجتماعی برای هر کس را تجدید می کند(بند ۱۲)، مکانیزم تسهیلات فناوری را ایجاد می کند (بند ۱۲۳) و شامل نخستین مکانیزم پیگیری و بازبینی برای تامین مالی توسعه می گردد (بند های ۱۳۰ - ۱۳۴). اجرای برنامه اقدام آدیس آبابا نیازمند نظام بین المللی تامین مالی توسعه به صورت منصفانه، عادلانه، مبتنی بر همکاری، روشن و پاسخگو است که تعهدات حقوق بشری را در برگیرد و فرد بشر را موضوع اصلی توسعه قرار دهد.

در این رابطه، اقداماتی که مشارکت و توانمندسازی گروه های به حاشیه رانده شده و محروم را تضمین نماید، از جمله در زمان بازبینی برنامه ریزی شده تامین مالی برای تعهدات توسعه و دستور کار ۲۰۳۰ برای توسعه پایدار، حیاتی خواهد بود. مکانیزم‌های حقوق بشری موجود مانند بازبینی دوره‌ای جهانی، نهادهای مبتنی بر معاهده، رویکردهای ویژه شورای حقوق بشر، موسسات حقوق بشر ملی و نهادهای منطقه ای و ملی حقوق بشر به پیگیری و بازبینی برای تضمین اعمال

چارچوب حق بر توسعه بر اقدامات توسعه، کمک می نمایند. به علاوه، پیگیری و بازبینی موثر نیازمند نظارت و سنجش پیشرفت در اجرای حقوق بشر شامل حق بر توسعه با استفاده از شاخص‌های مرتبط است.^{۱۸}

تغییرات اقلیمی که در دستور کار ۲۰۳۰ توسعه پایدار به عنوان یک آرمان مستقل در آرمان توسعه پایدار ۱۳ ادغام شده است، پیامدهای حقوق بشری مهمی نیز دارد. تغییرات اقلیمی بهره‌مندی از طیفی از حقوق بشر شامل حق بر توسعه توسط مردم سراسر جهان را تهدید می کند و تاثیر آن به طور جدی بر فقیرترین و به حاشیه رانده شده ترین افراد، گروه ها، جوامع و کشورهایی است که کمترین نقش را در انتشار گاز گلخانه ای دارند.

اعلامیه حق بر توسعه می خواهد تا دولت ها برای حذف موانع توسعه (تغییرات اقلیمی خود را به عنوان مثال اصلی نشان داده است). همکاری نمایند و این کار را با نگاهی به ریشه کن کردن نابرابری های اجتماعی انجام دهند. با شناسایی این موضوع که بعضی کشورها بیشتر از سایرین در تغییرات اقلیمی نقش داشته اند و هم چنین این که بعضی کشورها ظرفیت بیشتری برای تغییر و کاهش اثرات آن دارند، کنوانسیون چارچوب سازمان ملل متحد در خصوص تغییرات اقلیمی از دولت‌ها می خواهد تا در مورد تغییرات اقلیمی بر اساس مسئولیت مشترک اما متفاوت خود و توانایی های مربوط به آن اقدام نمایند (ماده ۳(۱)). در تلاش های خود برای تعدیل یا کاهش تغییرات اقلیمی، دولت‌ها باید یک نیروی اجرایی هدفمند را در راستای اجرای اصل انصاف و تعهدات خود به همکاری بین المللی که هر دو در محوریت حق بر توسعه قرار می گیرند، اتخاذ نمایند.

پرسش یازدهم: از طریق چه راه های دیگری حق بر توسعه به زمینه توسعه معاصر ارتباط دارد؟

تجارت، سرمایه گذاری، دارایی، کمک، بدهی، تکنولوژی، نوآوری و حاکمیت جهانی، همچون دیگر چالش‌های جهانی که پیشتر ذکر شدند، همگی دارای پیامدهایی در راستای دست یابی به حق بر توسعه هستند. حق بر توسعه مستلزم آن است که این موضوعات دشوار و متنوع به طور کامل و هماهنگ با سیاست نهایی تضمین آزادی از ترس و آزادی از نیاز برای همه، مورد ملاحظه قرار گیرند.

هدف نهایی توسعه به طور گسترده در عرصه سیاست متنوع و در حال رشد، انعکاس یافته است. به عنوان مثال، توافق نامه مراکش^{۱۹} که ایجاد کننده سازمان تجارت جهانی است، بیان می‌دارد که " روابط در عرصه تجارت و تلاش اقتصادی باید با نگاهی به بهبود استانداردهای زندگی، " [و] تضمین اشتغال کامل انجام شود... در حالی که استفاده بهینه از منابع جهان در ارتباط با هدف توسعه پایدار را مجاز می داند. " به طور مشابه مجمع عمومی در قطعنامه های سالانه خود در

^{۱۸}. برای اطلاعات بیشتر در مورد شاخص‌ها، به شاخص‌های حقوق بشر: راهنمایی برای سنجش و اجرا (انتشارات سازمان ملل متحد، شماره فروش 2.XIV.13) نگاه کنید.

^{۱۹} Marrakech Agreement

مورد حق بر توسعه، حقوق بشر و رفاه بشر را به عنوان ملاحظات راهنما برای مذاکرات چندجانبه تجاری معرفی می کند و خواستار جریان سازی حق بر توسعه و تقویت مشارکت جهانی برای توسعه در مؤسسات تجارت بین الملل در میان امور دیگر است. حق بر توسعه چارچوبی برای در نظر گرفتن تعهدات فرامرزی و تعهدات دولت‌ها در ظرفیت های جمعی، شامل عضویت در سازمان های بین المللی مانند سازمان تجارت جهانی و بانک های توسعه چندجانبه و به عنوان بازیگرانی در تجارت جهانی، سرمایه‌گذاری و تامین مالی ایجاد می کند.

هم‌زمان با بسط و گسترش مذاکرات و درک بهتر اثر تجارت و موافقت نامه‌های سرمایه‌گذاری بر حقوق بشر، این موضوع به طور فزاینده ای روشن گشته است که دولت‌ها باید اقدامات خود را برای ادغام حقوق بشر شامل حق بر توسعه در تجارت و سرمایه گذاری افزایش دهند تا تعهدات حقوق بشری خود را تحقق بخشند. به همین ترتیب، تعهدات مورد اشاره در اعلامیه مستلزم این است که کمک و مساعدت رسمی برای توسعه و همین طور وام بین المللی، کافی، موثر و روشن باشد و از طریق روندهای مشارکتی و پاسخگو اداره شود و هدف آن کشورها، مردم و گروه‌ها با بیشترین نیاز شامل کشورهایی که توانایی بسیج منابع داخلی در آنها ضعیف است، باشد.

مأموریت اعلامیه برای همکاری بین المللی و توزیع عادلانه هم چنین مستلزم این است که تکنولوژی و نوآوری های علمی که می تواند در تحقق حقوق بشر نقش داشته باشند، به طور عادلانه و به گونه ای تقسیم شوند که به نیازهای آسیب پذیرترین گروه ها توجه شود. در عمل، این موضوع نیازمند سیستم حمایت از مالکیت فکری است که نوآوری را تشویق نماید و در عین حال اطمینان حاصل نماید که تکنولوژی های نجات دهنده زندگی از مردم فقیر، آسیب پذیر، به حاشیه رانده شده و محروم دریغ نگردد. از آن جایی که جهان با چالش های جدید و در حال رشد مداوم مواجه می شود، اعلامیه با تاکید بر تحقق تمامی حقوق بشر برای تمامی افراد و مردم، همکاری بین المللی، انصاف و برابری، به روشن کردن راهی به جلو ادامه می دهد.

پرسش دوازدهم: نقش سازمان ملل متحد و دفتر کمیساریای عالی حقوق بشر در رابطه با حق بر توسعه چیست؟

سازمان ملل متحد نقشی کلیدی در طول پیدایش و گسترش حق بر توسعه قبل و بعد از تصویب اعلامیه حق بر توسعه ایفا کرده است (به ضمیمه ۲ نگاه کنید). این سازمان از مجموعه ای از مکانیزم‌های تخصصی حمایت کرده است:

الف) گروه کاری کارشناسان دولتی در خصوص حق بر توسعه (۱۹۸۹-۱۹۸۱)، با مأموریت بر مطالعه حوزه و محتوای حق بر توسعه و موثرترین روش‌ها برای تضمین تحقق حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی. در طول ۹ جلسه ابتدایی، گروه کاری نقش فعالی در تهیه پیش‌نویس اعلامیه داشت؛

ب) گروه کاری کارشناسان دولتی بدون محدودیت (۱۹۹۳-۱۹۹۵)، با مأموریت به شناسایی موانع اجرا و تحقق حق بر توسعه و راه و روش‌های پیشنهاد شده برای تحقق حق بر توسعه برای تمامی کشورها؛

ج) گروه کارشناسان میان دولتی در خصوص حق بر توسعه (۱۹۹۶-۱۹۹۷)، با مأموریت برای تنظیم راهکار برای اجرا و ارتقای حق بر توسعه و تعبیه نمودن اقدامات محکم و عملی برای اجرا و ارتقای آن؛

د) کارشناسان مستقل در خصوص حق بر توسعه (۲۰۰۳-۱۹۹۸)، و به دنبال آن نیروی اجرایی بلندپایه برای اجرای حق بر توسعه (۲۰۱۰-۲۰۰۴)، با مأموریت برای فراهم کردن توصیه و اطلاعات اولیه تخصصی برای گروه کاری میان دولتی بدون محدودیت در خصوص حق بر توسعه.^{۲۰}

گروه کاری میان دولتی بدون محدودیت در خصوص حق بر توسعه در سال ۱۹۹۸ توسط کمیسیون حقوق بشر که در سال ۲۰۰۶ شورای حقوق بشر جایگزین آن شد، ایجاد گردید.^{۲۱} مأموریت این گروه نظارت و بازبینی پیشرفت ایجاد شده در ارتقا و اجرای حق بر توسعه، آن طور که در اعلامیه حق بر توسعه بسط داده شده است، در سطوح ملی و بین‌المللی، ارائه توصیه‌نامه در این خصوص و تحلیل بیشتر موانع بهره‌مندی از آن، تمرکز سالانه بر تعهدات خاص در اعلامیه، مرور گزارش‌ها و سایر اطلاعات داده شده توسط کشورها، آژانس‌های سازمان ملل متحد و سایر سازمان‌های بین‌المللی و سازمان‌های غیردولتی مرتبط در مورد ارتباط میان فعالیت‌های آنان و حق بر توسعه و ارائه گزارشی برای ملاحظه شورای حقوق بشر در خصوص بررسی‌های خود است که شامل توصیه به دفتر کمیساریای عالی حقوق بشر در ارتباط با اجرای حق بر توسعه و پیشنهاد برنامه‌های کمک حرفه‌ای ممکن بنا به درخواست کشورهای علاقمند با هدف ارتقا و اجرای حق بر توسعه می‌گردد. گروه کاری یک بار در سال در ژنو جلسه برگزار می‌کند و گزارش خود را به شورای حقوق بشر و مجمع عمومی ارائه می‌نماید. آژانس‌های ملل متحد، سایر سازمان‌های بین‌المللی و هم‌چنین نمایندگان جامعه مدنی به عنوان ناظر در جلسات گروه شرکت می‌نمایند.

حق بر توسعه تنها حق بشری است که به طور خاص در قطعنامه ۴۸/۱۴۱ مجمع عمومی که ایجاد کننده مقام کمیسر عالی و دفتر کمیساریای عالی حقوق بشر است، مورد اشاره قرار گرفته است. کمیسر عالی مأموریت دارد تا "تحقق حق بر توسعه را ارتقا بخشد و از آن حفاظت نماید و حمایت‌های مرتبط نظام ملل متحد را برای این هدف افزایش دهد". به علاوه مجمع عمومی سالانه از کمیسر عالی می‌خواهد تا حق بر توسعه را جریان سازی نموده و "اقدامات موثری برای تقویت همکاری جهانی برای توسعه میان دولت‌های عضو، آژانس‌های توسعه و موسسات بین‌المللی توسعه، تأمین

^{۲۰} برای اطلاعات بیشتر نگاه کنید به:

www.ohchr.org/EN/Issues/Development/Pages/WGRightToDevelopment.aspx (accessed 17 December 2015).

^{۲۱} قطعنامه ۱۹۹۸/۷۲

مالی و تجارت انجام دهد^{۲۲}. شورای حقوق بشر به طور سالانه از کمیسر عالی می‌خواهد تا از "هماهنگی درون سازمانی در نظام ملل متحد در ارتباط با ارتقا و تحقق حق بر توسعه" اطمینان حاصل نماید^{۲۳}. دبیرکل و کمیسر عالی به طور سالانه در خصوص انجام این مأموریت‌ها به مجمع عمومی و شورای حقوق بشر گزارش می‌دهند.

در راستای مأموریت کمیسر عالی، دفتر کمیساریای عالی حقوق بشر برای جریان سازی حق بر توسعه و حمایت از آگاهی و اجرای بیشتر این حق فعالیت می‌کند^{۲۴}. سایر فعالیت‌ها عبارتند از: حمایت عمومی؛ تهیه توصیه فنی؛ مشارکت با دولت‌های عضو، موسسات چندجانبه، جامعه مدنی، سازمان‌های غیردولتی و هم‌چنین بخش خصوصی؛ انجام تحقیق و شناسایی عملکردهای مناسب، تجارب گرفته شده و موانع اجرا؛ برگزاری نشست‌های تخصصی؛ و انتشار مطالب اطلاعاتی و آموزشی^{۲۵}. دبیرخانه دفتر کمیساریای عالی حقوق بشر هم‌چنین به مکانیزم‌ها و مأموریت‌های مجمع عمومی و شورای حقوق بشر مرتبط با حق بر توسعه شامل گروه کاری فوق‌الذکر، کمک رسانی می‌کند.

پرسش سیزدهم: چالش‌های اصلی تحقق حق بر توسعه چیست؟

اعلامیه در سال ۱۹۸۶ با رای مثبت شده ۱۴۶ کشور عضو موافق، ۱ مخالف و ۸ ممتنع مورد پذیرش قرار گرفت^{۲۶}. در سال ۱۹۹۳ کنفرانس جهانی حقوق بشر اعلامیه و برنامه اقدام وین را تصویب نمود که در آن تمامی کشورهای عضو بر "حق بر توسعه، آن طور که در اعلامیه حق بر توسعه مقرر شده است، به عنوان حق جهانی و غیرقابل سلب و به عنوان بخش ضروری حقوق اساسی بشر" تاکید کردند (بند ۱۰).

حق بر توسعه از آن زمان در شماری از اسناد بین‌المللی مورد تایید واقع شده است. مانند: اعلامیه هزاره ملل متحد، توافق مونتری^{۲۷} ۲۰۰۲ در کنفرانس بین‌المللی در خصوص تامین مالی برای توسعه، نتیجه نشست سران جهان ۲۰۰۵، اعلامیه ملل متحد در خصوص حقوق مردمان بومی ۲۰۰۷، سند نهایی ۲۰۱۰ نشست سران مجمع عمومی در خصوص اهداف توسعه هزاره، برنامه اقدام استانبول ۲۰۱۱ برای کشورهای کمتر توسعه یافته در دهه ۲۰۲۰-۲۰۱۱، سند نهایی ۲۰۱۲ سیزدهمین جلسه کنفرانس تجارت و توسعه ملل متحد، "آینده ای که می‌خواهیم"، سند نهایی کنفرانس ۲۰۱۲

^{۲۲} قطعنامه ۶۶/۱۵۵ مجمع عمومی، ۱۹ دسامبر ۲۰۱۱

^{۲۳} قطعنامه ۱۹/۳۴ شورای حقوق بشر، ۲۳ مارس ۲۰۱۲

^{۲۴} به عنوان مثال به شورای حقوق بشر به مناسبت ۲۵مین سالگرد اعلامیه، مجموعه ای یک ساله از رویدادها را برگزار نمود و کتاب تحقق حق بر توسعه: مقالاتی در بزرگداشت ۲۵ سال با اعلامیه حق بر توسعه سازمان ملل متحد (انتشارات ملل متحد) را منتشر نمود که در میان چیزهای دیگر پیشرفت و عقب نشینی‌ها را در طول ۲۵ سال اول به صورت عمیق تحلیل می‌نماید.

^{۲۵} برای اطلاعات بیشتر نگاه کنید به: www.ohchr.org/EN/issues/development/pages/developmentindex.aspx (بازیابی شده در

۱۷ دسامبر ۲۰۱۵)

^{۲۶} مخالفان: ایالات متحده آمریکا؛ ممتنع: دانمارک، فنلاند، جمهوری فدرال آلمان، ایسلند، اسرائیل، ژاپن، سوئد و بریتانیا

ملل متحد در خصوص توسعه پایدار ("ریو+۲۰")، برنامه اقدام آدیس آبابا سومین کنفرانس بین المللی تامین مالی توسعه، "تغییر جهان ما: دستورکار توسعه پایدار ۲۰۳۰" و اهداف توسعه پایدار در ۲۰۱۵.

با این وجود، چالش‌های مفهومی، سیاسی و استراتژیک برای اجرای عملی حق بر توسعه باقی مانده است. نظرات دولت‌ها متفاوت است. در خصوص ماهیت وظایف دولت‌ها برای تحقق حق بر توسعه و همین‌طور تأکید بر بعد ملی تعهدات دولت (حقوق فردی و مسئولیت‌های متناظر دولت، حاکمیت قانون، حکمرانی مطلوب، مقبله با فساد و غیره)، در مقایسه با تعهدات همکاری بین المللی (مسئولیت‌های بین المللی، نظم بین المللی، همکاری در راستای توسعه، حکمرانی جهانی و غیره) عدم توافق وجود دارد. همان‌طور که اعلامیه تصریح می‌نماید، هر دو بعد ملی و بین‌المللی برای تحقق کامل حق بر توسعه ضروری است. سیاست‌ها و اقدامات ملی برای توسعه بدون محیطی بین المللی که توسعه را ممکن می‌سازد و برعکس، موفق نخواهد شد.

هم‌چنین در خصوص جزییات اندازه‌گیری پیشرفت در اجرای حق بر توسعه، اختلاف عقیده وجود دارد.^{۲۸} بعضی کشورها طرفدار بسط و گسترش مجموعه‌ای از استانداردهای جامع و منسجم به عنوان شالوده‌ای برای سند الزام‌آور حقوقی هستند، در حالی که سایرین اصول راهنمای غیرالزام‌آور را ترجیح می‌دهند. این تفاوت‌ها پیشرفت در بحث میان دولت‌ها در نهادهای سازمان ملل متحد مانند مجمع عمومی، شورای حقوق بشر و گروه کاری را به چالش کشیده است.^{۲۹}

سیاسی شدن و دوقطبی شدن گفتگوی میان دولت‌ها نیاز به تقویت درک این حق و بسط حمایت از آن را پررنگ می‌کند. نقش جامعه مدنی و سایر ذی‌نفعان برای این اقدام ضروری است. نیاز حیاتی برای تضمین سیاست مبتنی بر حقوق بشر منسجم در همکاری جهانی برای توسعه و جریان‌سازی حقوق بشر، شامل حق بر توسعه، در فعالیت‌های نظام ملل متحد وجود دارد.^{۳۰} اما بزرگ‌ترین مانع در دستیابی به این اهداف، نبود اجماع در میان کشورهای عضو است.

پرسش چهاردهم: حق بر توسعه چگونه می‌تواند اجرا شده و مورد نظارت واقع شود؟

تحقق حق بر توسعه فرآیندی در جریان برای تمامی کشورهاست. براساس نظر گروه کاری، روشن‌سازی مفهومی بیشتر، انسجام استراتژیک تقویت شده، هماهنگی سیاست‌ها و برنامه‌ها و تعهد سیاسی بیشتر برای تحقق کامل حق بر توسعه ضروری است.^{۳۱} بعضی عوامل که به عقیده گروه کاری به تحقق حق بر توسعه کمک می‌نمایند عبارتند از:

الف) سیستم تجاری باز، عادلانه، مبتنی بر قاعده، قابل پیش‌بینی، بدون تبعیض و چندجانبه؛

^{۲۸} نیروی اجرایی رده بالا جزییات عملیاتی کردن حق بر توسعه را برای بازبینی گروه کاری بسط داده اند. نگاه کنید به

A/HRC/15/WG.2/TF/2/Add.2

^{۲۹} برای جزییات گفتگو، به گزارش سالانه گروه کاری، موجود در

www.ohchr.org/EN/Issues/Development/Pages/WGRightToDevelopment.aspx (بازیابی شده در ۱۷ دسامبر ۲۰۱۵)

^{۳۰} A/HRC/19/45, paras. 23–25.

^{۳۱} E/CN.4/2004/23 and Corr.1, para. 43 (h).

ب) رشد اقتصادی پایدار؛

ج) مشارکت ادامه دار برای توسعه؛

د) تکامل، ارزیابی و انتشار اقدامات عملی و خاص در سطح‌های ملی و بین‌المللی؛

ه) ادغام اصول اساسی اعلامیه حق بر توسعه در سیاست‌ها و برنامه‌های توسعه چندجانبه و موسسات مالی؛

و) رویکرد حق محور نسبت به رشد اقتصادی و توسعه؛

ز) حکمرانی مطلوب و حاکمیت قانون در هر دو سطح ملی و بین‌المللی؛

ح) پاسخ دهی دولت به گروه‌های آسیب‌پذیر و به حاشیه رانده شده و تحقق حقوق مدنی، فرهنگی، اقتصادی، سیاسی و اجتماعی^{۳۲}.

روش‌های اجرای حق بر توسعه عبارتند از:

الف) قاعده‌مند ساختن سیاست‌های توسعه مناسب ملی و بین‌المللی (مواد ۲، ۴ و ۱۰)؛

ب) اصلاحات اقتصادی و اجتماعی در سطوح ملی و بین‌المللی (مواد ۸ و ۱۰)؛

ج) همکاری بین‌المللی موثر (مواد ۳-۴ و ۶)؛

د) از میان برداشتن موانع توسعه، شامل موارد نقض حقوق بشر، نژادپرستی، استعمارگرایی، اشغال و تجاوز (مواد ۵، ۳ و ۶)؛

ه) ارتقای صلح و خلع سلاح و انتقال ذخایر مالی از خلع سلاح به توسعه (ماده ۷)؛

اعلامیه حق بر توسعه معاهده نیست و نهادی مبتنی بر معاهده وظیفه نظارت بر اجرای آن را ندارد. با این حال، در سال ۱۹۹۸، سازمان ملل متحد گروه کاری را ایجاد نمود تا بر روند ارتقا و اجرای حق بر توسعه در سطح ملی و بین‌المللی نظارت و بازبینی نماید و پیشنهادهاتی برای تحلیل موانع بهره‌مندی از آن ارائه دهد (پرسش ۱۲). مجمع عمومی و شورای حقوق بشر بر اجرای حق بر توسعه بر مبنای گزارش‌های تقدیمی از سوی گروه کاری، دبیرکل و کمیسرعالی نظارت می‌نمایند. نهادهای مبتنی بر معاهدات حقوق بشر، ماموران ویژه^{۳۳}، سازوکار بررسی دوره‌ای جهانی و سایر مکانیزم‌های شورای حقوق بشر و هم‌چنین سازمان‌های ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی، به طور فزاینده‌ای موضوعات مربوط به حق بر

³² A/66/216, paras. 22-23.

³³ special procedure mandate holders

توسعه را مورد ارزیابی قرار می‌دهند. بعضی مثال‌ها عبارتند از: تصدیق رابطه نزدیک و تکمیلی میان میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و حق بر توسعه توسط کمیته حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، شامل مقررات مشابه در زمینه‌هایی مثل استخدام، غذا، مسکن، سلامت و آموزش؛ بسط اصول راهنما در مورد ارزیابی اثر حقوق بشر بر تجارت و موافقت‌نامه‌های سرمایه‌گذاری توسط گزارشگر ویژه حق بر غذا (A/HRC/19/59/ADD.5)؛ تمرکز بر حق تعیین سرنوشت توسط گزارشگر ویژه حقوق مردمان بومی و در نظر گرفتن مسئولیت‌های بازیگران غیردولتی برای توسعه شامل مسئولیت سرمایه‌گذاری توسط گروه کاری تجارت و حقوق بشر.

نمایندگان مجلس، سیاست‌گذاران، رهبران مذهبی و جامعه، سازمان‌های جامعه مدنی و گروه‌های مذهبی، اساتید دانشگاه و رأی‌دهندگان و هر فرد دیگری که در ایجاد و شکل دادن به سیاست ایفای نقش می‌کند، می‌توانند به تنظیم سیاست‌هایی که هم‌راستا با حق بر توسعه هستند و اصول و عناصر آن را در خود جای می‌دهند، کمک نمایند. همان‌طور که در بالا بحث شد، مطابق با اعلامیه "تمامی ابنای بشر برای توسعه مسئولیت دارند" و تمامی افراد شامل جوانان و کودکان، باید قادر شوند تا براساس ظرفیت شخصی خود برای تحقق حق توسعه برای خود و دیگران اقدام نمایند. آموزش حقوق بشر که آموزش را با حق بر توسعه تلفیق می‌نماید، کمک خواهد نمود تا این عناصر اساسی را به مراحل ابتدایی برده و توسعه مشارکتی و انسان محور را ممکن سازد. به‌علاوه، بخش خصوصی می‌تواند به اجرای حق بر توسعه کمک نماید با تضمین این که تمامی فعالیت‌های تجاری شامل مشارکت بخش خصوصی و عمومی، اصول اساسی ذکر شده در اعلامیه را در خود جای دهند و از فهم "فرد بشر" به عنوان موضوع اصلی، مشارکت‌کننده و ذی‌نفع توسعه، پیروی نمایند. به‌طور اساسی، حق بر توسعه حقی است که به تمامی افراد و مردم تعلق دارد و در نتیجه هر فرد بشر، هر جامعه و تمامی جمعیت‌ها باید به‌طور عملی قادر باشند تا در آن شرکت کنند، در آن سهم داشته باشند و از توسعه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی بهره‌مند گردند.

ضمیمه اول

اعلامیه حق بر توسعه^{۳۴}

مجمع عمومی،

با توجه به اهداف و اصول منشور ملل متحد در ارتباط با تحقق همکاری بین المللی به منظور حل مشکلات و مسایل بین المللی که دارای ماهیت اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی یا انسان‌دوستانه هستند، و در ترویج و تشویق احترام به آزادی های بنیادین و حقوق بشر برای همه بدون تبعیض از نظر نژاد، جنسیت، زبان یا دین،

با به رسمیت شناختن این امر که توسعه یک فرآیند فراگیر اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی است که هدف آن بهبود مداوم رفاه کل مردم و همه افراد بر مبنای مشارکت فعالانه، آزادانه و با معنی آنان در توسعه و در توزیع عادلانه مزایای ناشی از آن است،

با توجه به این که بر اساس مفاد اعلامیه جهانی حقوق بشر هر کس حق دارد از نظمی اجتماعی و بین المللی برخوردار باشد که در آن حقوق و آزادی های تعیین شده در آن اعلامیه بتواند به طور کامل تحقق یابد،

با یادآوری مواد میثاق بین المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و میثاق بین المللی حقوق مدنی و سیاسی، با یادآوری بیشتر موافقت نامه ها، کنوانسیون ها، قطعنامه ها و دیگر اسناد مربوطه سازمان ملل متحد و کارگزاری های تخصصی آن در رابطه با توسعه یکپارچه نوع بشر، پیشرفت و توسعه اقتصادی و اجتماعی تمامی مردمان، از جمله اسناد و مصوبات مربوط به استعمارزدایی، پیشگیری از تبعیض، احترام به و رعایت آزادی های بنیادی و حقوق بشر، حفظ صلح و امنیت بین المللی و ترویج بیشتر روابط دوستانه و همکاری بین کشورها بر اساس منشور ملل متحد،

با یادآوری حق مردمان برای تعیین سرنوشت خود، برای تعیین سرنوشت خود، که بر اساس آن حق دارند وضعیت سیاسی خود را آزادانه تعیین و توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی خود را پیگیری کنند،

همچنین با یادآوری حق مردمان برای اعمال، به پیروی از ماده های مربوطه هر دو میثاق بین المللی حقوق بشر، حاکمیت کامل و همه جانبه بر تمامی ثروت و منابع ملی خود،

^{۳۴} مصوب مجمع عمومی سازمان ملل متحد در قطعنامه ۱۲۸/۴۱ در دسامبر ۱۹۸۶

با آگاهی از تعهد دولت‌ها براساس منشور ملل متحد برای ترویج احترام همگانی برای و رعایت آزادی‌های بنیادین و حقوق بشر برای همه بدون هیچگونه تبعیض از نظر نژاد، رنگ پوست، جنسیت، زبان، دین، عقاید سیاسی و عقاید دیگر، خاستگاه ملی یا اجتماعی، اموال و دارایی، تولد و وضعیت‌های دیگر،

با توجه به این که خاتمه دادن به نقض‌های گسترده و آشکار حقوق بشر مردمان و افراد تحت تاثیر و گرفتار وضعیت‌هایی مانند شرایط ناشی از استعمارگری، استعمارگری جدید، جدایی نژادی، تمامی شکل‌های نژادپرستی و تبعیض نژادی، سلطه و اشغالگری خارجی، تجاوز و تهدید علیه حاکمیت ملی، وحدت ملی و یکپارچگی ارضی و تهدیدهای جنگ به ایجاد شرایطی مناسب برای توسعه بخشی بزرگ از نوع بشر کمک خواهد کرد،

با ابراز نگرانی از وجود موانع جدی در مسیر توسعه، همچنین در مسیر دستیابی به رضایت کامل انسان‌ها و مردمان از زندگی خود، که، از جمله، انکار حقوق مدنی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی (آنان) موجب آن می‌شود، و با توجه به این که تمامی حقوق و آزادی‌های بنیادین بشر جدایی‌ناپذیر و وابسته به یکدیگرند، به منظور ترویج توسعه، باید به اجراء ترویج و حمایت از حقوق مدنی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی توجه برابر و رسیدگی فوری معطوف شود، و این که، براین اساس، ترویج، احترام به و برخورداری از بعضی از حقوق و آزادی‌های بنیادی بشری نمی‌تواند انکار سایر حقوق و آزادی‌های بنیادی بشری را توجیه کند،

با توجه به این که صلح و امنیت بین‌المللی عناصر ضروری برای تحقق حق توسعه هستند،

با تایید دوباره این امر که بین خلع سلاح و توسعه رابطه‌ای نزدیک وجود دارد و این که پیشرفت در زمینه خلع سلاح از پیشرفت در زمینه توسعه به گونه قابل توجهی حمایت خواهد کرد و این امر که منابع آزاد شده از طریق تدابیر خلع سلاح باید به توسعه اقتصادی و اجتماعی و رفاه همه مردمان، به ویژه مردمان کشورهای در حال توسعه، اختصاص داده شود،

با به رسمیت شناختن این امر که شخص انسان موضوع مرکزی و اصلی فرآیند توسعه است و این که بنابراین سیاست توسعه باید انسان را شرکت‌کننده و سودبرنده اصلی از توسعه به حساب آورد،

با به رسمیت شناختن این امر که ایجاد شرایط مناسب برای توسعه مردمان و افراد، مسئولیت اصلی و اولیه دولت‌های آنان است،

با آگاهی از این که تلاش‌ها در سطح بین‌المللی برای ترویج و حمایت از حقوق بشر باید با تلاش‌ها برای ایجاد نظم اقتصادی تازه همراه باشد،

با تایید این که حق توسعه از حقوق بشری است که نمی توان آن را از انسان گرفت و این که برابری فرصت برای توسعه امتیازی برای ملت ها و افراد است که ملت ها را تشکیل می دهند،

اعلامیه زیر در زمینه حق توسعه صادر می شود:

ماده ۱

۱- حق توسعه از حقوق بشری است که نمی توان آن را از انسان گرفت و در نتیجه و براساس آن هر انسان و همه مردمان حق دارند در توسعه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی، که در آنها همه آزادی های بنیادین و حقوق بشر می توانند به طور کامل تحقق یابند شرکت کنند، به آنها کمک کنند و از آنها برخوردار شوند.

۲- حق بشر نسبت به توسعه همچنین بر تحقق کامل حق مردمان برای تعیین سرنوشت خویش اشاره دارد، حقی که براساس ماده های مربوطه هر دو میثاق بین المللی حقوق بشر، شامل اعمال حق غیرقابل انتقال و جدایی ناپذیر آنان برای حاکمیت کامل بر ثروت و منابع طبیعی ایشان است.

ماده ۲

۱- شخص انسان موضوع مرکزی و اصلی توسعه است و باید شریک و سود برنده فعال حق توسعه باشد.

۲- تمامی انسان ها، به گونه انفرادی و دسته جمعی، با در نظر گرفتن نیاز به احترام کامل برای آزادی های بنیادی و حقوق بشر آنان، همچنین وظایف آنان نسبت به جامعه، که تنها آن می تواند رضایت آزادانه و کامل انسان را تضمین کند، برای توسعه مسئولیت دارند، و بنابراین باید نظامی سیاسی، اجتماعی و اقتصادی مناسب را برای توسعه ترویج و از آن حمایت کنند.

۳- کشورها حق و وظیفه دارند سیاست های توسعه ملی مناسب که هدف آن بهبود مداوم رفاه کل جمعیت و تمامی افراد، بر مبنای مشارکت آزادانه، فعال و معنی دار آنان در توسعه و در توزیع عادلانه مزایای ناشی از آن باشد، تدوین کنند.

ماده ۳

۱- کشورها مسئولیت اصلی و اولیه را برای ایجاد شرایط ملی و بین المللی مناسب برای تحقق حق توسعه دارند.

۲- تحقق حق توسعه احترام کامل برای اصول حقوق بین الملل مربوط به روابط دوستانه و همکاری بین کشورها را براساس منشور ملل متحد ایجاب می کند.

۳-کشورها وظیفه دارند برای تضمین تحقق توسعه و حذف موانع توسعه با یکدیگر همکاری کنند. کشورها باید حقوق خود را محقق سازند و وظایف خود را به چنان شیوه هایی انجام دهند که نظم اقتصادی بین المللی جدیدی بر مبنای برابری حاکمیت، وابستگی متقابل، منافع مشترک و همکاری بین همه کشورها ترویج، و رعایت و تحقق حقوق بشر تشویق شود.

ماده ۴

۱-کشورها وظیفه دارند برای تدوین سیاست های توسعه بین المللی به امید تسهیل تحقق کامل حق توسعه اقداماتی، به صورت فردی و دسته جمعی انجام دهند.

۲-برای حمایت از توسعه سریع تر کشورهای در حال توسعه اقدام مداوم و پایدار لازم است. به عنوان مکمل تلاش های کشورهای در حال توسعه، همکاری موثر بین المللی برای تامین وسایل و تسهیلات مناسب این کشورها به منظور تقویت توسعه فراگیر آنها ضروری است .

ماده ۵

کشورها باید اقدامات قاطع برای حذف نقض های شدید و فاحش حقوق بشر مردمان و انسان های گرفتار وضعیت هایی مانند شرایط ناشی از جدایی نژادی، همه شکل های نژادپرستی و تبعیض نژادی، استعمارگری، سلطه و اشغالگری خارجی، تجاوز، مداخله خارجی و تهدیدها علیه حاکمیت ملی، وحدت ملی و یکپارچگی ارضی، تهدیدهای جنگ و امتناع از به رسمیت شناختن حق بنیادی مردمان برای تعیین سرنوشت خویش انجام دهند.

ماده ۶

۱-همه کشورها باید برای ترویج، تشویق و تقویت احترام همگانی به و رعایت تمامی آزادی های بنیادی و حقوق بشر برای همه بدون هرگونه تبعیض و تمایز نسبت به نژاد، جنسیت، زبان یا دین همکاری کنند.

۲-تمامی آزادی های بنیادین و حقوق بشر غیرقابل تقسیم و تفکیک، و وابسته به یکدیگرند؛ درمورد اجرا، ترویج و حمایت از حقوق مدنی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی باید توجه برابر مبذول و رسیدگی فوری به عمل آید.

۳-کشورها باید برای حذف موانع ناشی از کوتاهی در رعایت حقوق مدنی و سیاسی، همچنین حقوق اقتصادی و فرهنگی بر سر راه توسعه اقداماتی انجام دهند.

ماده ۷

همه کشورها باید ایجاد، نگهداری و تقویت صلح و امنیت بین‌المللی را ترویج و، به این منظور، حداکثر تلاش خود را برای تحقق خلع سلاح عمومی و کامل تحت کنترل موثر بین‌المللی به عمل آورند، همچنین تضمین کنند منابع آزادشده بر اثر تدابیر موثر خلع سلاح برای توسعه فراگیر، به ویژه توسعه فراگیر کشورهای در حال توسعه به مصرف برسد.

ماده ۸

۱- کشورها باید، در سطح ملی، همه اقدامات لازم را برای تحقق حق توسعه به عمل آورند و باید از جمله، برابری فرصت برای همه در زمینه دسترسی آنان به منابع اساسی، آموزش، خدمات بهداشتی، غذا، مسکن، اشتغال و توزیع عادلانه درآمد را تضمین کنند. برای حصول اطمینان از این که زنان نقشی فعال در فرآیند توسعه داشته باشند باید اقدامات موثر به عمل آید. به منظور ریشه کن کردن تمامی بی‌عدالتی‌های اجتماعی، اصلاحات اقتصادی و اجتماعی مناسب باید انجام شود.

۲- کشورها باید مشارکت مردم را در همه گستره‌ها به عنوان عاملی مهم در توسعه و در تحقق کامل تمامی حقوق بشر تشویق کنند.

ماده ۹

۱- همه جنبه‌های حق توسعه تصریح شده در اعلامیه حاضر غیرقابل تقسیم و تفکیک، و وابسته به یکدیگرند و به هریک از آنها باید در چارچوب کل توجه کرد.

۲- هیچ مطلب و نکته‌ای در اعلامیه حاضر نباید متضاد با هدف‌ها و اصول سازمان ملل متحد، یا به عنوان این نشانه تعبیر شود که کشور، گروه یا شخصی حق دارد با هدف نقض حقوق تعیین شده در اعلامیه جهانی حقوق بشر و در میثاق‌های بین‌المللی حقوق بشر در فعالیتی شرکت کند یا اقدامی را انجام دهد.

ماده ۱۰

برای حصول اطمینان از اعمال کامل و اصلاح تدریجی حق توسعه، از جمله تدوین، تصویب و اجرای سیاست و خط‌مشی، قانونگذاری و انجام دیگر تدابیر در سطوح ملی و بین‌المللی باید اقداماتی انجام شود.

ضمیمه دو

نقاط عطف در شناسایی حق بر توسعه به عنوان یکی از حقوق بشر^{۳۵}

سال	پیشرفت صورت گرفته	گزیده ها، ارجاع ها، مقررات، مأموریت ها، تعهدات و ملاحظات از منابع مرتبط
۱۹۹۴	اعلامیه فیلادلفیا، کنفرانس عمومی سازمان جهانی کار	تمامی ابنای بشر، صرف نظر از نژاد، مذهب یا جنسیت، حق دارند تا در شرایط آزادی و کرامت اقتصادی، امنیت و فرصت برابر به دنبال رفاه مادی و پیشرفت معنوی خود باشند.
۱۹۴۵	منشور سازمان ملل متحد	<ul style="list-style-type: none"> • ارتقای پیشبرد اجتماعی و استاندارد زندگی در آزادی بیشتر (مقدمه) • دستیابی به همکاری بین المللی در حل مشکلات اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی یا بشردوستانه و ارتقا و تشویق احترام برای حقوق بشر و آزادی های اساسی برای همه بدون تمایز از لحاظ نژاد، جنسیت، زبان و یا دین (ماده ۱) • ارتقای استانداردهای بالاتر زندگی، اشتغال کامل و شرایط پیشرفت و توسعه اقتصادی و اجتماعی (ماده ۵۵) • اقدام مشترک و جداگانه با سازمان برای دستیابی به هدف تعیین شده در ماده ۵۵ (ماده ۵۶)
۱۹۴۸	منشور سازمان کشورهای آمریکایی	هر دولت حق دارد تا زندگی فرهنگی، سیاسی و اقتصادی خود را آزادانه و به طور طبیعی توسعه بخشد. در این توسعه آزاد، دولت به حقوق فرد و اصول اخلاقی جهانی احترام خواهد گذاشت (ماده ۱۷)

^{۳۵} مکانیزم های متعدد سازمان ملل متحد که برای شناسایی حق بر توسعه ایجاد شده اند، به رنگ خاکستری نمایش داده شده اند.

<ul style="list-style-type: none"> • تمامی ابنای بشر آزاد به دنیا می آیند و از حیث حقوق و کرامت برابرند. همه دارای عقل و وجدان هستند و باید نسبت به یکدیگر با روح برادری رفتار کنند. (ماده ۱) • هر کس حق دارد که سطح زندگانی، سلامتی و رفاه خود و خانواده اش را از حیث خوراک و مسکن و مراقبت‌های پزشکی و خدمات لازم اجتماعی تأمین کند (ماده ۲۵) • هر کس حق دارد برقراری نظم را بخواهد که از لحاظ اجتماعی و بین المللی، حقوق و آزادی‌هایی را که در این اعلامیه ذکر گردیده است تأمین کند. (ماده ۲۸) 	<p>اعلامیه جهانی حقوق بشر (قطعنامه 217 A(III))</p>	<p>۱۹۴۸</p>
<ul style="list-style-type: none"> • تمامی مردمان حق غیر قابل سلب آزادی کامل، اعمال حاکمیت و تمامیت قلمروی ملی خود را دارند. • تمامی مردم حق تعیین سرنوشت دارند؛ به موجب این حق، آنها آزادانه وضعیت سیاسی خود را تعیین کرده و آزادانه پیشرفت اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی خود را دنبال می‌کنند. 	<p>اعلامیه اعطای استقلال به کشورها و مردم تحت استعمار (قطعنامه 1514 (XV) مجمع عمومی)</p>	<p>۱۹۶۰</p>
<ul style="list-style-type: none"> • تمامی دولت‌ها باید تلاش‌های خود را برای حمایت از اقدامات برای دست یابی به رشد خودمختار ملت‌های خود و پیشبرد اجتماعی آنها افزایش دهند. (بند ۱) • مجمع عمومی با درخواست برای روابط اقتصادی عادلانه‌تر و قابل پذیرش میان کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه، دوباره بر وظیفه کشورها برای همکاری بین‌المللی تأکید می‌نماید و همبستگی به جهت ایجاد شرایط لازم برای دست یابی به این اهداف را بیان می‌دارد. 	<p>برنامه برای اولین دهه توسعه سازمان ملل متحد (قطعنامه 1710 (XVI) مجمع عمومی)</p>	<p>۱۹۶۱</p>
<p>قطعنامه حق سلب نشدنی مردمان و ملت‌ها بر اعمال حاکمیت دائم بر ثروت‌ها و منابع ملی را اعلام می‌کند هم چنین اعلام می‌دارد که این حاکمیت عنصر اصلی حق مطلق و سلب نشدنی مردمان به تعیین سرنوشت، من جمله توسعه، است.</p>	<p>اعلامیه حاکمیت دائم بر منابع طبیعی (قطعنامه 1803(XVII) مجمع عمومی)</p>	<p>۱۹۶۲</p>
<p>کنوانسیون تمامی اشکل تبعیض نژادی علیه افراد و گروه‌ها رو محکوم می‌کند؛ به علاوه اصول اساسی را که حق بر توسعه بر آنها بنا شده است، تعریف می‌کند: عدم تبعیض، برابری و عدالت اجتماعی.</p>	<p>کنوانسیون بین‌المللی رفع هرگونه تبعیض نژادی (قطعنامه 2106(XX) مجمع عمومی)</p>	<p>۱۹۶۵</p>
<p>هر دو میثاق این موضوع را تصدیق می‌کنند که کمال مطلوب انسان</p>	<p>میثاق‌های بین المللی حقوق</p>	<p>۱۹۶۶</p>

<p>آزاد و رهایی یافته از ترس و فقر تنها زمانی حاصل می شود که شرایط بهره‌مندی هر کس از حقوق مدنی و سیاسی خود و همچنین از حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی او ایجاد شود. (بند سوم مقدمه مشترک)</p>	<p>بشر- میثاق حقوق مدنی و سیاسی و میثاق حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی (قطعنامه XXI) A 2200 مجمع عمومی)</p>	
<p>بیانیه تهران اعلام می کند که دست یابی به پیشرفت پایدار در اجرای حقوق بشر وابسته به سیاست های بین‌المللی توسعه اقتصادی و اجتماعی باثبات و موثر است.</p>	<p>بیانیه تهران، کنفرانس بین المللی حقوق بشر</p>	<p>۱۹۶۸</p>
<p>تقدیم گزارشی جامع، به همراه نتایج و پیشنهادات شامل نقش کمیسیون در این خصوص، تحقق حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، توجه خاص به مشکلات ویژه کشورهای در حال توسعه در این خصوص (قطعنامه (XVV) 14 کمیسیون، بند ۱) (موضوع مورد مطالعه در E/CN.4/1108/REV.1 وجود دارد.)</p>	<p>گزارشگر ویژه کمیسیون حقوق بشر، آقای منوچهر گنجی</p>	<p>۱۹۶۹- ۱۹۷۴</p>
<ul style="list-style-type: none"> • اعلامیه تایید می کند که هدف پیشرفت اجتماعی و توسعه " افزایش مداوم استانداردهای مادی و معنوی زندگی افراد جامعه با احترام به حقوق بشر و آزادی های اساسی و و تبعیت از آنهاست" (بخش دو، اهداف) • تمامی مردمان و ابنای بشر بدون تمایز از نظر نژاد، رنگ و پوست، جنسیت، زبان، دین، ملیت، قومیت، وضعیت خانوادگی یا اجتماعی، محکومیت سیاسی یا انواع دیگر محکومیت ، حق دارند تا در کرامت و آزادی زندگی کنند و از ثمرات پیشرفت اجتماعی بهره مند گردند و به سهم خود به آن کمک نمایند. (ماده ۱) 	<p>اعلامیه پیشرفت اجتماعی و توسعه (قطعنامه 2542 XXIV) مجمع عمومی)</p>	<p>۱۹۶۹</p>
<p>اعلامیه اصل حقوق برابر و تعیین سرنوشت مندرج در منشور ملل متحد را تأیید و آن را به تفصیل بیان می‌نماید. این اصل هم چنین در ماده ۱ مشترک دو میثاق جهانی حقوق بشر باز تأیید و متعاقبا در ماده ۱ اعلامیه حق بر توسعه گنجانده شده است.</p>	<p>اعلامیه اصول حقوق بشر در خصوص روابط دوستانه و همکاری میان کشورها براساس منشور سازمان ملل متحد (قطعنامه XXVI) 2636 مجمع عمومی)</p>	<p>۱۹۷۰</p>
<p>استراتژی ارتباط متقابل توسعه و حقوق بشر شامل حق مردم به تعیین سرنوشت و مفهوم مرتبط مشارکت مردمی را مورد شناسایی قرار می دهد.</p>	<p>استراتژی توسعه بین المللی برای دهه دوم سازمان ملل متحد برای توسعه (قطعنامه 2626 XXVI) مجمع عمومی)</p>	<p>۱۹۷۰</p>

<p>اعلامیه در میان مسائل دیگر تایید می کند که نظم اقتصادی بین المللی موجود با پیشرفت های کنونی در روابط سیاسی و اقتصادی در تعارض آشکار قرار دارد. از سال ۱۹۷۰ اقتصاد جهان بحران های جدی را تجربه کرده است که پیامدهایی جدی را به طور خاص برای کشورهای در حال توسعه در پی داشته است که این به دلیل آسیب پذیری بیشتر آنها نسبت به نوسانات اقتصادی خارجی است. (بند ۲)</p>	<p>اعلامیه تاسیس نظم نوین اقتصاد بین المللی (قطعه نامه 3201 (S-VI) مجمع عمومی)</p>	<p>۱۹۷۴</p>
<p>هدف منشور ایجاد نظم نوین اقتصادی بین المللی بر اساس برابری، حاکمیت برابر، وابستگی متقابل، منافع مشترک و هماهنگی میان تمامی دولت ها، بدون توجه به نظام اقتصادی و اجتماعی است.</p>	<p>منشور حقوق و تکالیف اقتصادی کشورها (قطعه نامه 3281 (XXIX) مجمع عمومی)</p>	<p>۱۹۷۴</p>
<ul style="list-style-type: none"> • کمیته فرعی مطالعات و گزارش های متعددی را در خصوص موضوعات ریشه ای مرتبط با حق بر توسعه انجام داده است. (به سایت دفتر کمیساریای عالی حقوق بشر، آرشیو اسناد حق بر توسعه مراجعه نمایید). • کمیسیون حقوق بشر از کمیته فرعی خواست تا سندی مفهومی تهیه نماید که راهکارهایی برای اجرای حق بر توسعه و امکان اجرایی شدن آنها، در میان سایر مسائل، استاندارد حقوقی بین المللی با ماهیت الزام آور، اصول راهنما برای اجرای حق بر توسعه و اصول مشارکت برای توسعه (قطعه نامه ۲۰۰۳/۸۳) را در بر بگیرد. • در سال ۲۰۰۶، کمیته فرعی با کمیته مشورتی جایگزین شد. 	<p>کمیته فرعی ارتقا و حفاظت از حقوق بشر</p>	<p>۱۹۷۴- ۲۰۰۵</p>
<ul style="list-style-type: none"> • برای اولین بار کمیسیون درخواست نمود تا ابعاد بین المللی حق بر توسعه به عنوان یکی از حقوق بشر در ارتباط با سایر حقوق بشر مطالعه شود. (قطعه نامه 4 (XXXIII) در ۲۱ فوریه ۱۹۷۷) • از سال ۱۹۸۵ تا ۲۰۰۵، کمیسیون هر ساله قطعه نامه ای را در مورد حق بر توسعه مورد ملاحظه و تصویب قرار داد. شورای حقوق بشر در سال ۲۰۰۶ جایگزین کمیسیون شد. 	<p>کمیسیون حقوق بشر</p>	<p>۱۹۷۷- ۲۰۰۵</p>
<p>هر نوع تمایز، محرومیت، محدودیت یا ترجیح بر اساس نژاد، رنگ پوست، قومیت یا ملیت یا نابردباری مذهبی ناشی از ملاحظات نژادی</p>	<p>اعلامیه نژاد و تعصب نژادی سازمان آموزشی، علمی و فرهنگی</p>	<p>۱۹۷۸</p>

<p>که برابری حاکمیت کشورها و حق تعیین سرنوشت مردم را نابود و یا مورد مصالحه قرار می دهد، و یا به شیوه ای خودسرانه یا تبعیض آمیز حق هر فرد بشر و گروه برای توسعه کامل را محدود می کند، با ملزومات نظم بین المللی عادلانه که به حقوق بشر احترام می گذارد، ناسازگار است. حق بر توسعه مستلزم دسترسی برابر به روش های شخصی و جمعی ارتقا و تحقق در فضای احترام به ارزش های تمدن ها و فرهنگ ها در سطح ملی و جهانی است. (ماده ۳)</p>	<p>ملل متحد</p>	
<ul style="list-style-type: none"> • دبیرکل گزارش ها و مطالعاتی را در مورد ابعاد بین المللی حق بر توسعه به عنوان حق بشر (E/CN.4/1334)، ابعاد ملی و منطقه ای حق بر توسعه به عنوان حق بشر (E/CN.4.1421) و (E/CN.4/1488) و مشارکت مردمی (E/CN.4/1985/10) به کمیسیون حقوق بشر تقدیم کرده است. • دبیرکل گزارش سالانه ای را در خصوص حق بر توسعه به مجمع عمومی و شورای حقوق بشر تقدیم می کند. 	<p>دبیرکل</p>	<p>۱۹۷۹ تا کنون</p>
<p>استراتژی رابطه میان توسعه و عدالت فردی یا جمعی و ملی و بین المللی و نیاز به نظم نوین اقتصادی بین المللی و تغییرات ساختاری در سطوح ملی و بین المللی را مورد تاکید قرار می دهد.</p>	<p>استراتژی توسعه بین المللی برای سومین دهه سازمان ملل متحد برای توسعه (قطعه نامه ۳۵/۵۶ مجمع عمومی)</p>	<p>۱۹۸۰</p>
<p>تمامی مردم حق بر توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، با توجه لازم به آزادی و هویت و بهره مندی برابر از میراث مشترک بشریت را دارند. (ماده ۲۲(۱)).</p>	<p>منشور آفریقای حقوق بشر و مردمان</p>	<p>۱۹۸۱</p>
<ul style="list-style-type: none"> • مطالعه حوزه و محتوای حق بر توسعه و موثرترین روش ها برای تضمین تحقق حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی (قطعه نامه XXXVII) 36 کمیسیون در ۱۱ مارچ ۱۹۸۱. • تقدیم پیشنهادات جدی برای اجرای حق بر توسعه و پیش نویس سندی در این موضوع (همان). • ارائه توصیه نامه به کمیسیون در مورد اقدامات عملی برای اجرای اعلامیه و پیشنهادات خاص برای کار در آینده (قطعه نامه ۱۹۸۷/۲۳). 	<p>گروه کاری کارشناسان دولتی در مورد حق بر توسعه (۱۵ کارشناس)</p>	<p>۱۹۸۱- ۱۹۸۹</p>
<ul style="list-style-type: none"> • مجمع عمومی اعلام کرد که حق بر توسعه حق بشری غیرقابل سلب است. (قطعه نامه ۳۶/۱۳۳ در ۱۴ دسامبر ۱۹۸۱) 	<p>مجمع عمومی</p>	<p>۱۹۸۱ تا</p>

کنون		<ul style="list-style-type: none"> • مجمع عمومی از سال ۱۹۸۷ سالانه یک قطعنامه را در خصوص حق بر توسعه بررسی و تصویب کرده است.
۱۹۸۶	اعلامیه حق بر توسعه (قطعنامه ۴۱/۱۲۸ مجمع عمومی)	
۱۹۹۰	مذاکره جهانی در مورد حق بر توسعه به عنوان حق بشر	این مذاکره در تاریخ هشتم الی دوازدهم ژانویه ۱۹۹۰ در ژنو و بنا به درخواست مندرج در قطعنامه ۱۹۸۹/۴۵ کمیسیون، برگزار شد.
۱۹۹۲	اعلامیه ریو در خصوص محیط زیست و توسعه	حق بر توسعه باید طوری محقق شود که نیازهای محیط زیستی و توسعه ای نسل حاضر و آینده را برآورده سازد. (اصل ۳)
۱۹۹۳	اعلامیه و برنامه اقدام وین	<ul style="list-style-type: none"> • در کنفرانس جهانی حقوق بشر (برای اولین بار تمامی دولت‌های عضو سازمان ملل متحد با اجماع) تایید دوباره کردند که حق بر توسعه همان طور که در اعلامیه حق بر توسعه آمده است، حق جهانی و غیرقابل سلب و بخش ضروری حقوق اساسی بشر است. • جامعه بین‌المللی باید همکاری موثر بین‌المللی را برای تحقق حق بر توسعه و رفع موانع توسعه ارتقا دهند. • پیشرفت مانا به سوی اجرای حق بر توسعه نیازمند سیاست‌های توسعه موثر در سطح ملی و همین طور روابط اقتصادی عادلانه و محیط اقتصادی مطلوب در سطح بین‌المللی است (بند ۱۰).
۱۹۹۳ تا کنون	کمیسر و دفتر کمیساریای عالی حقوق بشر	<ul style="list-style-type: none"> • مجمع عمومی مقام کمیسر عالی حقوق بشر را ایجاد نمود تا علاوه بر وظایف دیگر، تحقق حق بر توسعه را ارتقا بخشد و از آن پاسداری نماید و حمایت از نهادهای مرتبط ملل متحد برای این هدف را افزایش دهد. (قطعنامه ۴۸/۱۴۱ در ۷ ژانویه ۱۹۹۴، بند (C) 4) • متعاقباً، مجمع عمومی از کمیسر عالی خواست تا حق بر توسعه را جریان سازی نموده و به طور موثر اقداماتی با هدف تقویت همکاری بین‌المللی برای توسعه میان دولت‌های عضو، آژانس‌های توسعه و موسسات بین‌المللی در حوزه مسائل توسعه، مالی و تجاری انجام دهد. (به قطعنامه سالانه آن در خصوص حق بر توسعه نگاه کنید). • شورای حقوق بشر از دفتر کمیساریای عالی حقوق بشر خواست تا به ارائه گزارش در مورد فعالیت هایش، از جمله هماهنگی میان سازمانی درون ساختار نظام ملل متحد در

<p>خصوص ارتقا و تحقق حق بر توسعه ادامه دهد. (قطعنامه ۱۹/۳۴ در ۲۳ مارچ ۲۰۱۲).</p>		
<ul style="list-style-type: none"> • شناسایی موانع پیش روی اجرا و تحقق حق بر توسعه • توصیه راه ها و روش هایی برای تحقق حق بر توسعه توسط تمامی دولت‌ها (قطعنامه ۱۹۹۲/۲۲ کمیسیون) 	<p>گروه کاری کارشناسان دولتی بدون محدودیت زمانی در مورد حق بر توسعه</p>	<p>۱۹۹۳- ۱۹۹۵</p>
<p>حق بر توسعه باید به شکلی تحقق یابد که به طور برابر نیازهای جمعیت، توسعه و محیط زیست نسل حاضر و آینده را برآورده سازد.</p>	<p>برنامه اقدام کنفرانس بین المللی قاهره در مورد جمعیت و توسعه</p>	<p>۱۹۹۴</p>
<p>ارتقای تحقق حق بر توسعه از طریق تقویت دموکراسی، توسعه و احترام به حقوق بشر و آزادی های اساسی و سیاست های موثر توسعه در سطح ملی و همین طور روابط برابر اقتصادی و محیط اقتصادی مطلوب در سطح بین المللی</p>	<p>اعلامیه کپنهاگ در مورد توسعه اجتماعی و برنامه اقدام نشست جهانی سران برای توسعه اجتماعی</p>	<p>۱۹۹۵</p>
<p>ما تعهد خود به حقوق برابر و کرامت ذاتی بشر برای زنان و مردان و سایر اهداف و اصول مورد احترام در منشور سازمان ملل متحد، اعلامیه جهانی حقوق بشر و سایر اسناد بین المللی حقوق بشر، به طور خاص،...، همین طور و اعلامیه حق بر توسعه را دوباره مورد تایید قرار می دهیم. (بند ۸)</p>	<p>اعلامیه و برنامه اقدام پکن، چهارمین کنفرانس جهانی زنان</p>	<p>۱۹۹۵</p>
<ul style="list-style-type: none"> • بسط دادن استراتژی برای اجرا و ارتقای حق بر توسعه • تفصیل اقدامات باثبات و عملی برای اجرا و ارتقای حق بر توسعه (قطعنامه ۱۹۹۶/۱۵ کمیسیون) 	<p>گروه میان دولتی کارشناسان در مورد حق بر توسعه (۱۰ کارشناس)</p>	<p>۱۹۹۶- ۱۹۹۷</p>
<ul style="list-style-type: none"> • نظارت و بازبینی پیشرفت به دست آمده در ارتقا و اجرای حق بر توسعه آن طور که در اعلامیه شرح داده شده است، در سطح ملی و بین المللی؛ ارائه توصیه در این خصوص و تحلیل بیشتر از موانع بهره مندی از این حق، با تمرکز بر تعهدات خاص اعلامیه در هر سال • بازبینی گزارش ها و هر اطلاعات دیگری که از سوی دولت‌ها، آژانس های سازمان ملل متحد و دیگر سازمان های بین المللی مرتبط و سازمان های غیردولتی در خصوص اقدامات آنها و حق بر توسعه ارائه می‌گردد. • ارائه گزارش فصلی در خصوص ملاحظات خود شامل توصیه به دفتر کمیساریای عالی حقوق بشر در مورد اجرای حق بر توسعه و پیشنهاد برنامه های ممکن برای کمک فنی بنابه درخواست کشورهای علاقمند با هدف ارتقای اجرای حق بر 	<p>گروه کاری میان دولتی و بدون محدودیت زمانی حق توسعه</p>	<p>۱۹۹۸ تا کنون</p>

توسعه (قطعنامه ۱۹۹۸/۷۲ کمیسیون) • تکمیل وظایف داده شده از سوی شورا در قطعنامه ۴/۴ شورا (قطعنامه ۹/۳ شورای حقوق بشر در ۲۴ سپتامبر ۲۰۰۸)		
ارائه مطالعه انجام شده به گروه کاری میان دولتی حق بر توسعه در هر جلسه این گروه کاری در خصوص وضعیت کنونی میزان پیشرفت در اجرای حق بر توسعه به عنوان اساسی برای بحث متمرکز (قطعنامه ۱۹۹۸/۷۲ کمیسیون)	کارشناس مستقل کمیسیون حقوق بشر در مورد حق بر توسعه، آقای آرجون سنگوپتا	۱۹۹۸- ۲۰۰۳
"ما (سران کشورها و دولت‌ها) متعهد هستیم تا حق بر توسعه را به واقعیتی برای همه تبدیل کنیم و تمامی نژاد بشر را از فقر برهانیم" (بند ۱۱)	اعلامیه هزاره	۲۰۰۰
آزادی، صلح و امنیت، ثبات داخلی، احترام به حقوق بشر از جمله حق بر توسعه و حاکمیت قانون، برابری جنسیتی، سیاست‌های بازار محور و تعهد کلی به جوامع منصفانه و دموکراتیک نیز ضروری و تقویت کننده است. (بند ۱۱)	اجماع مونتری کنفرانس بین-المللی تأمین مالی برای توسعه	۲۰۰۲
سمینار در تاریخ نهم و دهم فوریه ۲۰۰۴ بنا به درخواست مندرج در قطعنامه ۲۰۰۳/۸۳ کمیسیون برگزار شد.	سمینار سران در مورد حق بر توسعه: مشارکت جهانی برای توسعه	۲۰۰۴
حق بر توسعه حق اساسی بشر است و تمامی دولت‌ها ملزم به اتخاذ سیاست‌هایی در راستای توسعه و اقدامات لازم برای تضمین این حق هستند. آنها وظیفه دارند تا ارزش‌های هم‌بستگی و همکاری میان خود را در سطح بین‌المللی با نگاه به از میان بردن فقر و دست‌یابی به توسعه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی اعمال نمایند. براساس این حق، هر شهروند حق مشارکت در تحقق حق توسعه و منافع و ثمرات آن را دارد. (ماده ۳۷)	منشور عربی حقوق بشر	۲۰۰۴
فراهم کردن یافته‌ها و توصیه‌نامه‌های تخصصی به گروه کاری میان دولتی در مورد حق بر توسعه (قطعنامه ۲۰۰۴/۷ کمیسیون)	کارگروه عالی رتبه برای اجرای حق بر توسعه (۵ کارشناس)	۲۰۰۴- ۲۰۱۰
"ما تصمیم می‌گیریم سازواره حقوق بشر سازمان ملل متحد را تقویت کنیم. این اقدام با هدف تضمین بهره‌مندی موثر تمامی افراد از تمامی حقوق بشر و حقوق مدنی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی شامل حق بر توسعه انجام می‌شود. (بند ۱۲۳)	نتیجه نشست جهانی سران	۲۰۰۵
"مردمان بومی حق تعیین و توسعه اولویت‌ها و استراتژی‌ها برای اعمال حق خود بر توسعه دارند. به طور خاص، مردمان بومی حق دارند به طور	اعلامیه سازمان ملل متحد در مورد حقوق مردمان بومی	۲۰۰۷

فعال در توسعه و تعیین برنامه‌های سلامت، مسکن و سایر برنامه‌های اقتصادی و اجتماعی که بر آنها اثر می‌گذارد، مشارکت و تا جایی که امکان‌پذیر است، این برنامه‌ها را از طریق نهادهای خود اجرا نمایند. (ماده ۲۳)		
کمیسیون آفریقایی حقوق بشر و مردمان کمیسیون اعلام کرد که به موجب ماده ۲۲ منشور آفریقایی حقوق بشر و مردمان، گرفتن زمین‌های سنتی گروه آندوروآ، جامعه ای بومی در کنیا، از آنها و محروم ساختن آنها از حق دسترسی به منابع، نقض حقوق آنها، من جمله حق بر توسعه محسوب می‌شود.	۲۰۰۹	کمیسیون آفریقایی حقوق بشر و مردمان
"ما همچنین مجدداً بر اهمیت آزادی، صلح و امنیت، احترام به تمامی حقوق بشر شامل حق بر توسعه، حاکمیت قانون، برابری جنسیتی و تعهد کلی به جوامع عادلانه و دموکراتیک برای توسعه تأیید می‌ورزیم." (بند ۳)	۲۰۱۰	سند نهایی نشست سران مجمع عمومی در مورد اهداف توسعه هزاره
"انصاف در تمامی سطوح آن، برای دست یابی به شکوفایی بلند مدت و تحقق تمامی حقوق بشر شناسایی شده در سطح بین‌المللی، شامل حق بر توسعه برای همه ضروری است" (بند ۲۹ (و))	۲۰۱۱	برنامه اقدام استانبول برای کشورهای کمتر توسعه یافته برای دهه ۲۰۲۰-۲۰۱۱
روسای ارکان حقوق بشری مبتنی بر معاهدات بیانیه مشترکی ارائه دادند: "ما تصمیم گرفته ایم تا تلاشی را برای ارتقای خوانشی مبتنی بر توسعه و وابستگی متقابل از تمامی معاهدات حقوق بشر انجام دهیم تا بر ارتباط و اهمیت حق بر توسعه در تفسیر و اعمال مقررات معاهداتی حقوق بشر و هم چنین پیروی از این مقررات تأکید کنیم." (برای مطالعه متن کامل به سایت دفتر کمیساریای عالی حقوق بشر مراجعه نمایید.)	۲۰۱۱	نهادهای حقوق بشر مبتنی بر معاهده
هجده سازمان نظام ملل متحد بیانیه مشترکی ارائه دادند: "از سال ۱۹۸۶، این اعلامیه پایه‌های هنجاری برای رویکرد انسان محور به توسعه را فراهم کرده است. توسعه انسان و حقوق بشر در درون یکدیگر جای گرفته‌اند و از نظر مفهومی و عملی یکدیگر را تقویت نموده و به تضمین رفاه و کرامت تمامی مردم کمک می‌کنند. (برای مطالعه متن کامل به سایت دفتر کمیساریای عالی حقوق بشر مراجعه نمایید.)	۲۰۱۱	نظام ملل متحد
"استراتژی‌های توسعه باید جامع بوده و برای برآورده ساختن نیازها و آرزوهای بشر، شامل آزادی، حقوق بشر از جمله حق بر توسعه،... طراحی شده باشد." (بند ۹)	۲۰۱۲	دور دوحه سیزدهمین جلسه کنفرانس تجارت و توسعه سازمان ملل متحد
"ما [سران کشورها و دولت‌ها و نمایندگان رده بالا] هم چنین اهمیت	۲۰۱۲	"آینده ای که ما می‌خواهیم"

<p>آزادی، صلح و امنیت، احترام به تمامی حقوق بشر از جمله حق بر توسعه و حق بر استاندارد کافی زندگی،... را مورد تایید مجدد قرار می دهیم." (بند ۸)</p>	<p>سند نهایی کنفرانس توسعه پایدار سازمان ملل متحد (ریو+۲۰)</p>	
<p>این اعلامیه بخشی را به حق بر توسعه اختصاص می دهد (به مواد ۳۷-۳۵ نگاه کنید) و بیان می کند که کشورهای عضو آ سه آن باید علاوه بر سایر مسائل، "جنبه های چندبعدی حق بر توسعه را در بخش های مرتبط جامعه سازی در آ سه آن جریان سازی نمایند و با جامعه بین المللی برای ارتقای توسعه عادلانه و پایدار، تجارت منصفانه و همکاری بین المللی موثر همکاری نمایند"</p>	<p>اعلامیه حقوق بشر آ سه آن</p>	<p>۲۰۱۲</p>
<p>این سند راهنمای سیاست گذاری را برای اقدامات عملیاتی سازمان ملل متحد برای توسعه، ارائه می دهد. این سند بر "اهمیت آزادی، صلح و امنیت، احترام به تمامی حقوق بشر از جمله حق بر توسعه و حق بر استاندارد کافی زندگی از جمله حق بر غذا، حاکمیت قانون، برابری جنسیتی، توانمندسازی زنان و تعهد کلی به جوامع عادلانه و دموکراتیک برای توسعه" تاکید می کند. (مقدمه)</p>	<p>بازبینی جامع چهارساله از اقدامات عملیاتی برای توسعه توسط نظام ملل متحد (قطعنامه ۶۷/۲۲۶ مجمع عمومی)</p>	<p>۲۰۱۲</p>
<p>"ما، سران کشورها و دولت ها و نمایندگان رده بالا، ... به احترام به تمامی حقوق بشر از جمله حق بر توسعه متعهد می شویم" (بند ۱)</p>	<p>دستورکار اقدام آدیس آبابا برای سومین کنفرانس بین المللی تامین مالی برای توسعه</p>	<p>۲۰۱۵</p>
<ul style="list-style-type: none"> • " سایر اسناد مانند اعلامیه حق بر توسعه در تهیه دستورکار جدید موثر بوده اند" (بند ۱۰) • دستورکار جدید نیاز به ساخت جوامع عادلانه و همه گیر را مورد تایید قرار می دهد. جوامعی که دسترسی برابر به عدالت را فراهم کرده و بر احترام بر حقوق بشر (از جمله حق بر توسعه)، حاکمیت موثر قانون و حاکمیت مطلوب در تمامی سطوح و نهادهای شفاف، موثر و پاسخگو بنا شده اند." (بند ۳۵) 	<p>دستورکار ۲۰۳۰ برای توسعه پایدار، آرمان های توسعه پایدار</p>	<p>۲۰۱۵</p>

عناصر کلیدی اعلامیه حق بر توسعه

- ۱- توسعه حقی بشری است که بدون تبعیض به تمامی افراد و مردم، تعلق دارد. (مقدمه، ماده ۱)
- ۲- هدف حق بر توسعه، بهبود مداوم رفاه تمامی جمعیت‌ها و افراد است و به همه حق می‌دهد تا در پیشبرد آن مشارکت نمایند، در آن سهم داشته باشند و از توسعه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی بهره‌مند گردند. (مقدمه، ماده ۲)
- ۳- فرد بشر موضوع اصلی، مشارکت‌کننده فعال و ذی‌نفع حق توسعه است و حق برخورداری از مشارکت آزاد، فعال و معنادار در توسعه را دارد. (مقدمه، ماده ۲)
- ۴- توسعه فرآیندی جامع است که تمامی حقوق بشر و آزادی‌های اساسی وابسته به یکدیگر، هم‌بسته و جدایی‌ناپذیر را ارتقا می‌دهد. (مقدمه، مواد ۲-۱ و ۶)
- ۵- حق بر توسعه حق مردم به تعیین سرنوشت و حاکمیت کامل بر ثروت‌ها و منابع طبیعی آنان را مورد شناسایی قرار می‌دهد. (مقدمه، ماده ۱(۲))
- ۶- حق بر توسعه صلح و امنیت بین‌المللی، توسعه و حقوق بشر را ارتقا می‌دهد. (مقدمه، ماده ۷)
- ۷- حق بر توسعه نیازمند توزیع عادلانه مزایای توسعه از جمله درآمد، موقعیت برابر برای دسترسی به منابع و خدمات اساسی است. (مقدمه، مواد ۲ و ۸)
- ۸- زنان باید نقش فعالی در روند توسعه داشته باشند. (ماده ۸)
- ۹- برابری موقعیت برای توسعه حقی ذاتی برای ملت‌ها و افرادی است که ملت‌ها را تشکیل می‌دهند و حق بر توسعه مستلزم اقدام پایدار برای توسعه کامل کشورهای در حال توسعه است. (مقدمه، مواد ۴ و ۷)
- ۱۰- دولت‌ها وظیفه دارند تا به طور موثر برای ایجاد محیطی توانمند برای توسعه همکاری نمایند و موانع توسعه را رفع نمایند. (مقدمه، مواد ۴-۳ و ۶)
- ۱۱- دولت‌ها به صورت فردی و جمعی مسئولیت اولیه تضمین حق بر توسعه را دارند و تمامی افراد بشر مسئولیتی نسبت به توسعه و وظایفی نسبت به جامعه دارند (مقدمه، مواد ۳-۲)
- ۱۲- حق بر توسعه نیازمند نظم مقتضی سیاسی، اجتماعی و اقتصادی برای توسعه، سیاست‌های مناسب ملی و بین‌المللی برای توسعه و اصلاحات اقتصادی و اجتماعی مناسب برای امحای بی‌عدالتی اجتماعی است. (مقدمه، مواد ۴-۲، ۸ و ۱۰)

گزاره برگ های حقوق بشر*

- شماره ۳۷: سوالات رایج در مورد حق بر توسعه
- شماره ۳۶: حقوق بشر و قاچاق انسان
- شماره ۳۵: حق بر آب
- شماره ۳۴: حق بر غذای کافی
- شماره ۳۳: سوالات رایج در مورد حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی
- شماره ۳۲: حقوق بشر، تروریسم و مقابله با تروریسم
- شماره ۳۱: حق بر سلامت
- شماره ۳۰: نظام مبتنی بر معاهدات حقوق بشر سازمان ملل متحد
- شماره ۲۹: مدافعان حقوق بشر: حمایت از حق دفاع از حقوق بشر.
- شماره ۲۸: تأثیر فعالیت های مستشاران در حوزه حق مردمان بر تعیین سرنوشت
- شماره ۲۷: هفده سوال متداول درباره گزارشگران ویژه سازمان ملل متحد
- شماره ۲۶: کارگروه بازداشت های خودسرانه
- شماره ۲۵: خلع ید اجباری و حقوق بشر
- شماره ۲۴: کنوانسیون بین المللی کارگران مهاجر و کمیته آن
- شماره ۲۳: روش های سنتی زیان آور برای سلامت زنان و کودکان
- شماره ۲۲: تبعیض علیه زنان: کنوانسیون و کمیته
- شماره ۲۱: حق بر مسکن مناسب
- شماره ۲۰: حقوق بشر و پناهندگان
- شماره ۱۹: نهادهای ملی برای ارتقاء و حمایت از حقوق بشر
- شماره ۱۸: حقوق اقلیت ها
- شماره ۱۷: کمیته منع شکنجه
- شماره ۱۶: کمیته حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی
- شماره ۱۵: حقوق مدنی و سیاسی: کمیته حقوق بشر
- شماره ۱۴: اشکال معاصر برده داری
- شماره ۱۳: حقوق بین الملل بشردوستانه و حقوق بشر
- شماره ۱۲: کمیته رفع تبعیض نژادی
- شماره ۱۱: اعدام های فراقضایی، شتابزده و خودسرانه
- شماره ۱۰: حقوق کودک
- شماره ۹: حقوق مردمان بومی و نظام بین الملل حقوق بشر
- شماره ۷: آئین دادرسی شکایت فردی در معاهدات بین المللی حقوق بشر

*گزاره برگ های شماره ۱، ۵ و ۸ دیگر منتشر نمی شوند. تمامی این گزاره برگ ها در وبگاه دفتر کمیساریای عالی حقوق بشر به آدرس www.ohchr.org موجود هستند.

www.ohchr.org

شماره ۶: ناپدیدشدگی اجباری یا غیرداوطلبانه

شماره ۴: مقابله با شکنجه

شماره ۳: خدمات مشاورتی و همکاری فنی در زمینه حقوق بشر

شماره ۲: منشور بین المللی حقوق بشر

مجموعه گزاره برگ‌های حقوق بشر توسط دفتر کمیساریای عالی حقوق بشر سازمان ملل متحد مستقر در ژنو منتشر می‌شود. این مجموعه به مسائل منتخبی پیرامون حقوق بشر می‌پردازد که تحت بررسی دقیق یا حائز اهمیت ویژه هستند.

هدف از انتشار این گزاره برگ‌ها کمک به مخاطبان بیشتر در درک بهتر نسبت به حقوق بنیادین بشر، فعالیت سازمان ملل در ترویج و حمایت از این حقوق و ساختار بین‌المللی موجود برای تحقق این حقوق است. این گزاره برگ‌ها به صورت رایگان در سراسر جهان توزیع می‌شوند. ترجمه این گزاره برگ‌ها به زبان‌هایی غیر از زبان‌های رسمی سازمان ملل مورد تشویق قرار می‌گیرند مشروط به ذکر نام دفتر کمیساریای عالی حقوق بشر سازمان ملل در ژنو به عنوان مرجع مطالب و عدم اعمال تغییر در محتویات گزاره برگ‌ها.

جهت کسب اطلاعات بیشتر با آدرس‌های ذیل تماس برقرار کنید:

Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights
United Nations Office at Geneva
8-14, Avenue de la Paix
CH-1211 Geneva 10
Switzerland

New York Office:
Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights
United Nations
New York, NY 10017
United States of America